

**Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh national pedagogical university**

ХАБАРШЫ ВЕСТНИК BULLETIN

**Серия «Международная жизнь и политика»
Хабаршысы, «Халықаралық өмір және саясат» сериясы
Series of «International Affairs and Politics»
№4 (75), 2023**

Алматы, 2024

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh national pedagogical university

ХАБАРШЫ ВЕСТНИК BULLETIN

Серия «Международная жизнь и политика»
Хабаршысы, «Халықаралық өмір және саясат» сериясы
Series of «International Affairs and Politics»
№4 (75), 2023

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

ХАБАРШЫ

«Халықаралық өмір және саясат» сериясы
№4(75), 2023 ж.

Шығару жиілігі – жылына 4 нөмір.
2002 ж. Бастап шығады.

Бас редактор:
з.ғ.д., профессор А.А. Сабитова

Бас ред. Орынбасары:
з.ғ.к., профессор О.Б. Хусаинов

Редакция алқасы
т.ғ.к., доцент Н.Ш. Жамансарин,
з.ғ.д., профессор, ҚР ҰҒА Академигі
С.Н. Сабиков,
ф.ғ.д., доцент Ш.А. Сабитова,
з.ғ.д., профессор, Қазақстан Республикасы
Бас прокуратурасының
жанындағы Құқық қорғау органдары
академиясы **Е.Н. Бегалиев,**
т.ғ.д., профессор, ИНАЛКО Университеті
(Франция) **Катрин Пужоль,**
з.ғ.д., профессор, Страсбург университеті,
Франция **Патрик Долла,**
з.ғ.д., профессор, Лотарингия университеті,
Франция **Хьюго Шталь,**
с.ғ.к. **Жабелова Т.Е.,**
т.ғ.к., профессор **М.К. Сембинов,**
с.ғ.к., профессор **Л.Х. Матакбаева,**
с.ғ.д., доцент **А.К. Курмангали,**
с.ғ.к. **Т.Н. Чумаченко**

Жауапты хатшы:
оқытушы, магистр А.Т. Исламова

© Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, 2023

Қазақстан Республикасының мәдениет және ақпарат министрлігінде 2009 жылы мамырдың 8-де тіркелген №10105 – Ж

Басуға 21.06.2024 қол қойылды.
Пішімі 60x84 1/8. Көлемі 4,5 е.б.т.
Тапсырыс 303.

050010, Алматы қаласы,
Достық даңылы, 13.
Абай атындағы ҚазҰПУ

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің «Ұлағат» баспасы

**МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENT**

Хусаинов О.Б., Кешубаева А.Е. Материальная ответственность государств в международном праве..... 5
Хусаинов О.Б., Кешубаева А.Е. Мемлекеттердің халықаралық құқықтағы материалдық жауапкершілігі
Khussainov O.B., Keshubayeva A.E. Material responsibility of states in international law

Sembinov M.K., Zhamansarin N.Sh., Islamova A.T. On the question of the last trip of the Turkic leader Mustafa Chokay political exile in Berlin..... 8

Сембинов М.К., Жамансарин Н.Ш., Исламова А.Т. Түркі саяси эмиграциясының жетекшісі Мұстафа Чокайдың Берлинге соңғы сапары
Сембинов М.К., Жамансарин Н.Ш., Исламова А.Т. К вопросу последней поездки лидера Тюркской политической эмиграции Мустафы Чокая в Берлин

Хусаинов О.Б., Зубрицкий Б.В., Ниязова К.Б. Республика Казахстан в современном мировом сообществе..... 14

Хусаинов О.Б., Зубрицкий Б.В., Ниязова К.Б. Қазақстан Республикасы қазіргі әлемдік қоғамдастықта
Khussainov O.B., Zubritskiy B.V., Niyazova K.B. The Republic of Kazakhstan in the modern world community

Нургалым К.С., Нусипкожа Ж.Ж. Халықаралық экологиялық құқықтың өзекті мәселелері..... 19

Нургалым К.С., Нусипкожа Ж.Ж. Актуальные вопросы международного экологического права
Nurgalym K.S., Nussipkozha Zh.Zh. Current issues of international environmental law

Исаева А.Б., Курмангали А.К. Глобализация и культурная дипломатия: влияние мировых трендов на международные отношения..... 24

Исаева А.Б., Курмангали А.К. Жаһандану және мәдени дипломатия: әлемдік трендтердің халықаралық қатынастарға әсері

Issayeva A.B., Kurmangali A.K. Globalization and cultural diplomacy: the impact of global trends on international relationtitle

Авторлар туралы мәлімет..... 35
Сведения об авторах
About authors

**Казахский национальный педагогический
университет имени Абая**

ВЕСТНИК

Серия

«Международная жизнь и политика»

№4 (75), 2023 г.

Периодичность – 4 номера в год.

Выходит с 2002 года.

Главный редактор:

д.ю.н., профессор Сабитова А.А.

Зам. Гл. редактора:

к.ю.н., профессор Хусаинов О.Б.

Члены редколлегии:

к.и.н., доцент Жамансарин Н.Ш.,

д.ю.н., профессор, академик НАН РК

Сабикенов С.Н.,

д.ф.н., доцент Сабитова Ш.А.,

д.ю.н., профессор, Академия

правоохранительных органов при

Генеральной прокуратуре Республики

Казахстан Бегалиев Е.Н.,

д.и.н., профессор, унив. ИНАЛКО(Франция)

Катрин Пужоль,

д.ю.н., профессор, унив. Страсбург(Франция)

Патрик Долла,

д.ю.н., профессор, унив.Лотарингия

(Франция) Хьюго Шталь,

к.полит.н. Жабелова Т.Е.,

к.и.н., профессор Сембинов М.К.,

к.полит.н., профессор Матакбаева Л.Х.,

д.полит.н., доцент Курмангали А.К.,

к.полит.н. Чумаченко Т.Н.

Ответственный секретарь:

Преподаватель, магистр Исламова А.Т.

**© Казахский национальный
педагогический университет
им. Абая, 2023**

Зарегистрировано в Министерстве культуры и
информации Республики Казахстан
8 мая 2009 г. №10105-Ж

Подписано в печать 21.06.2024.

Формат 60x84 1/8. Объем 4,5 уч-изд.л.

Заказ 303.

050010, г. Алматы, пр. Достык,
пр. Достык, 13. КазНПУ им. Абая
Издательство «Ұлағат»

Казахского национального педагогического
университета имени Абая

Abai Kazakh national pedagogical university

BULLETIN

**«Bulletin Abai Kazakh national pedagogical university»
(series of «International Affairs and Politics»)
№4 (75), 2023**

Periodical – 4 no. per year
Published since 2002

doctor of legal Sciences, Professor

Sabitova A.

candidate of legal Sciences, professor **Khusainov O.**

Members of the editorial board:

candidate of Historical sciences, associate professor

Zhamansarin N.,

*Doctor of Law, Professor, Academician of the National
Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan*

Sabikenov S.,

doctor of philological Sciences, associate professor

Sabitova Sh.,

*Doctor of Law, Professor, Academy of Law Enforcement
Agencies under the General Prosecutor's Office of the
Republic of Kazakhstan* **Begaliev E.,**

Doctor of History, Professor, Univ. INALCO (France)

Catherine Pujol,

Doctor of Law, Professor, Univ. Strasbourg (France)

Patrick Dolla,

Doctor of Law, Professor, University of Lorraine (France)

Hugo Stahl,

candidate of politic.sciences

Zhabelova T.,

candidate of Historical Sciences, Professor **Sembinov M.,**

candidate of Political Sciences, Professor

Matakbayeva L.,

Doctor of Political Sciences, Associate Professor

Kurmangali A.,

candidate of polit.sciences

Chumachenko T.

Executive Secretary: Islamova A.,

educator, MA

© Abai Kazakh National Pedagogical University 2023

Registered in the Ministry
of Culture and Information of the
Republic of Kazakhstan
May 8, 2009 №10105-Zh

Signed in print 21.06.2024. Format 60x84 1/8

Volume 4,5 teaching and publishing lists
Order 303.

050010, Almaty, Dostyk avenue 13,
Abai Kazakh national pedagogical

Publishing house "Ulagat" of Abai Kazakh national
pedagogical university

Білім және ғылым саласындағы комитетінің шешімі негізінде (Қосымша 1 Білім және ғылым министрлігінің 2012 жылдың 10 шілдесінің №1082 бұйрығына сәйкес) Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің Хабаршысының «Халықаралық өмір және саясат» сериясы саяси ғылымдар бойынша диссертациялардың негізгі ғылыми нәтижелерін жариялау үшін басылымдар тізіміне ұсынылған.

На основании решения Комитета по контролю в сфере образования и науки (Приложение 1 к Приказу МОН РК от 10 июля 2012 года за №1082) Вестник КазНПУ им. Абая, серия «Международная жизнь и политика» внесен в перечень изданий для публикаций основных научных результатов диссертаций по политическим наукам.

In accordance of the decision of the Committee on the control in the field of Education and Science (Annex 1 to the Order of MES RK from 10 July 2012 Order No. 1082) Bulletin KazNPU named after Abai, a series of "International Affairs and Politics" is included into the list editions for publication main scientific results of dissertations on Political Sciences

МРНТИ 10.09.09

Хусаинов О.Б.,¹ Кешубаева А. Е.,¹

¹Институт Сорбонна-Казахстан КазНПУ имени Абая,
г. Алматы, Республика Казахстан

МАТЕРИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ГОСУДАРСТВ В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ

Аннотация

В данной статье исследуются вопросы материальной ответственности государств в международном праве. Раскрыто понятие, формы и сущность материальной ответственности государств как субъектов международного права. Перечислены примеры материальной ответственности государств в международном праве. Кратко изложена история развития института материальной ответственности в международном праве, также выявлены проблемы и риски для дальнейшего развития.

Ключевые слова: международная ответственность, государства, история, развитие, субъекты международного права, материальная ответственность.

Хусаинов О.Б.,¹ Кешубаева А. Е.,¹

¹Абай атындағы ҚазҰПУ Сорбонна-Қазақстан институты,
Алматы, Қазақстан Республикасы

МЕМЛЕКЕТТЕРДІҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚТАҒЫ МАТЕРИАЛДЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІГІ

Аңдатпа

Бұл мақалада халықаралық құқықтағы мемлекеттердің материалдық жауапкершілігі мәселелері қарастырылады. Халықаралық құқық субъектілері ретінде мемлекеттердің материалдық жауапкершілігінің түсінігі, нысандары мен мәні ашылды. Халықаралық құқықтағы мемлекеттердің материалдық жауапкершілігінің мысалдары келтірілген. Халықаралық құқықтағы жауапкершілік институтының даму тарихы қысқаша сипатталған, одан әрі даму үшін проблемалар мен тәуекелдер анықталған.

Түйін сөздер: халықаралық жауапкершілік, мемлекеттер, тарихы, дамуы, халықаралық құқық субъектілері, қаржылық жауапкершілік.

Khussainov O.B.,¹ Keshubayeva A.E.¹

¹Sorbonne-Kazakhstan Institute, Abai KazNPU
Almaty, Republic of Kazakhstan

MATERIAL RESPONSIBILITY OF STATES IN INTERNATIONAL LAW

Abstract

This article examines the issues of material responsibility of states in international law. The concept, types and essence of material responsibility of states as subjects of international law are revealed. Examples of material responsibility of states in international law are listed. The history of the development of the institution of responsibility in international law is briefly outlined, and problems and risks for further development are also identified.

Keywords: international responsibility, states, history, development, subjects of international law, financial responsibility.

В связи с быстрым развитием глобализации и возникновением новых политических, экономических и военных конфликтов, материальная ответственность государств в XXI веке снова становится актуальной проблемой в современном международном праве и в международных отношениях.

Цель данной статьи заключается в анализе современного состояния материальной ответственности в международном праве: ее понятия, истории и перспективы для развития в будущем.

Следует согласиться с учеными Республики Казахстан д.ю.н., профессором Сабитовой А. А., д.ю.н., Сабикеновым С.Н. и другими, подчеркнуто, что международный договор как источник международного права, регулирующий экономические, политические и гуманитарные взаимоотношения между государствами, также является одним из важнейших источников материальной ответственности государств, как субъектов международного права. [1, с. 206]

Понятие международной материальной ответственности государств в международном праве, как справедливо отметил Л.Г. Берлявский, представляет собой обязанность одного субъекта международного права материально ликвидировать причиненный им вред другому субъекту международного права. [2, с. 10]

Вместе с тем международно-правовая ответственность включает в себя не только репрессивные, но и иные цели: сдерживание потенциального правонарушителя; побуждение правонарушителя выполнять надлежащим образом свои обязанности; предоставление потерпевшей стороне компенсаций за причиненный ему моральный или материальный ущерб; добросовестное выполнение своих обязательств.

Существуют два вида международно-правовой ответственности государств – политическая и материальная. Политическая ответственность, сопровождается применением принудительных мер в отношении государства-правонарушителя и чаще всего сочетается с материальной ответственностью. Наиболее распространенной формой политической ответственности являются реторсии, репрессалии, сатисфакция, ресторация, приостановление членства или исключение из международной организации, подавление агрессора силой, меры, которые реализуются посредством применения санкций. Санкции как форма принуждения применяются только в случае совершения тяжкого международного преступления. Применение таких санкций в других случаях нельзя считать правомерным, потому что, по существу, санкции являются реакцией государств (международного сообщества) на умышленное совершение противоправных действий или умышленное причинение ущерба. Первые подобы материальной ответственности в международном праве были еще в древних культурах и цивилизациях, примерами можно считать институт контрибуций. [3, с.97]

Однако, институт контрибуций использовавшийся в древности в качестве материальной ответственности государств в международном праве, мало чем был похож на современный институт международно-правовой ответственности. Суть контрибуций заключалось в том, что государство победитель мог взыскать дань с государств-проигравших, при этом государство-победитель мог быть изначально захватчиком. [4, с.28]

Из этого можно сделать вывод, что в древности институт материальной ответственности был основан не на справедливости, а на экономической и военной мощи государств. Характер материальной ответственности носил поощрительный, а не компенсирующий окрас. Следовательно, материальная ответственность государств не получила должного развития вплоть до конца XIX века.

Первое нормативное закрепление нормы о международно-правовой ответственности государств нашли в Гаагских конвенциях. Конвенцией 1907 года о законах и обычаях сухопутной войны в частности было установлено: «Воюющая Сторона, которая нарушит постановления сказанного Положения, должна будет возместить убытки, если к тому есть основание. Она будет ответственна за все действия, совершенные лицами, входящими в состав её военных сил». [5, с.3]

К примеру исполнению материальной ответственности государств в международном праве можно привести: Выплаты репараций Германией за убытки после второй мировой войны.

После капитуляции во Второй мировой войне Германия взяла на себя обязательства по выплатам репараций СССР, США, Великобритании и Франции. Репарации наложили и на страны - союзники немцев: Румынию, Италию, Болгарию, Венгрию, Финляндию, а также Японию (ей пришлось отказаться от своих зарубежных активов на сумму в 23,6 млрд долларов). В общей сложности получателями репараций, помимо СССР, США, Объединенного Королевства и Франции, стали десятки государств: Албания, Эфиопия, Греция, Югославия, Чехословакия, Бирма, Китай, Израиль и другие страны. [6]

Это всего лишь несколько примеров того, как государства могут быть привлечены к материальной ответственности в соответствии с принципами международного права. Механизмы возмещения и процедуры урегулирования материальной ответственности государств описаны в различных международных договорах, а также опираются на практику и прецедентах международного права.

При этом также важно отметить, что материальную ответственность в международном праве могут нести и физические лица совершившие международные преступления.

В настоящее время материальная ответственность государства в международном праве играет важную роль в регулировании отношений между государствами и международными организациями. Материальная ответственность государства служит важным инструментом для обеспечения справедливости, восстановления ущерба и компенсации убытков потерпевшим.

Среди ключевых аспектов значимости материальной ответственности в международном праве следует отметить:

1. Справедливость. Так, материальная ответственность позволяет обеспечить справедливость и компенсировать ущерб, причиненный одним субъектам международного права другому. Регулирование поведения: Возможность возмещения ущерба стимулирует государства к соблюдению международных норм и принципов.

2. Защита прав и интересов субъектов международного права и отдельных граждан. Здесь материальная ответственность способствует защите прав и интересов граждан и государств, которые могут жертвами агрессии других субъектов международного права.

3. Установление стандартов. В данном аспекте прецеденты материальной ответственности помогают установлению стандартов поведения с учетом обязательств в рамках международного права.

Таким образом, материальная ответственность в международном праве остается важным механизмом для поддержания справедливости, соблюдения правил и защиты интересов государств и других субъектов международного права.

Но несмотря на это, все еще существует ряд проблем, связанных с исполнением материальной ответственности государств в международном праве. Некоторые из ключевых проблем включают в себя следующее:

1. Сложность и длительность процедур. Процедуры связанные с возмещением ущерба могут быть сложными и затянутыми во времени, что затрудняет получение справедливой компенсации пострадавшим сторонам.

2. Проблемы с исполнением. Необходимо здесь отметить, что даже если государство признало свою материальную ответственность, возможны проблемы с фактическим исполнением обязательств по выплате компенсаций или возмещению ущерба.

3. Несоблюдение решений международных судов. К сожалению, в ряде случаев государства могут игнорировать решения международных судов о материальной ответственности.

4. Неравенство в возможностях. Это связано с тем, что многие развивающиеся страны могут испытывать трудности в обеспечении материальной ответственности из-за недостаточных ресурсов или экономической зависимости.

Для решения этих проблем может потребоваться дальнейшее развитие и улучшение международного права в отношении института материальной ответственности, а также большее

внимание к вопросам стандартизации, ускорения процедур и обеспечения исполнения решений международных судов.

Из этого можно сделать вывод, что материальная ответственность государств является важным инструментом международного права, гарантирующим ответственность и справедливость между субъектами международного права. Однако, вопросы материальной ответственности все еще требуют дальнейшего развития, анализа и разработки новых подходов к применению. Перспективы развития материальной ответственности включают в себя укрепление международного сотрудничества, и создание более эффективных механизмов для решения споров и компенсации ущерба в международных отношениях.

Список использованных источников:

1. *Международное право. Учебник / Сабикенов С.Н, Сабитова С.А., Тлеужанова А.И., Сабитова Ш.А. и др. Том 1. Алматы, 2012- 331 с.*
2. *Берлявский Л.Г. Международное право. Словарь-справочник: учебное пособие. – М.: Юрлитинформ, 2014. – 248 с.*
3. *Чукина А. Х. Виды и формы международно-правовой ответственности государств. Вестник КазНУ. Серия международные отношения и международное право. №3-4 (53-54), 2011. С. 96-100*
4. *Право международной ответственности. Монография / Лукашук И.И. - М.: Волтерс Клувер, 2004. - 432 с*
5. *Конвенция о законах и видах сухопутной войны (Гаага, 18 октября 1907 года). <https://www.icrc.org/ru/doc/resources/documents/misc/hague-convention-iv-181007.htm>*
6. *Кирилл Смоленцев Мировая история репараций. Кто и кому платил или не платил компенсации по итогам военных конфликтов. <https://66.ru/news/society/258143/>*

МРНТИ 11.25.19

Sembinov M.K.¹, Zhamasarin N.Sh., Islamova A.T.¹

¹Institute Sorbonne-Kazakhstan, Abai KazNPU

ON THE QUESTION OF THE LAST TRIP OF THE TURKIC LEADER MUSTAFA CHOKAY POLITICAL EXILE IN BERLIN

Abstract

The article deals with the issues of the activities of the prominent figure of the Turk political emigration of the first wave of Mustafa Chokai. The fate of Mustafa Chokai was tragic. During the revolutionary events in Russia, he was elected prime minister of the Turkestan (Kokand) autonomous republic, which lasted several months. Once in exile, he continued to struggle with the Soviet totalitarian regime. He published the magazine "Yash Turkestan" around which the democratic forces, interested in the creation of independent states in Soviet Central Asia, were consolidated.

At the beginning of the Second World War, Mustafa Chokai tried to participate in the fate of Soviet prisoners of war from the Turkic republics of the Soviet Union. Help them to save their lives in the terrible conditions of the fascist concentration camps. But his sudden death caused even more questions in his political biography. The authors of the article tried to investigate the events of Mustafa Chokai's last trip to Berlin on the basis of new materials.

Keywords: World War II, the Soviet Union, a fascist concentration camp, political emigration, the Turkestan (Kokand) Autonomous Republic, Soviet Central Asia.

М.К. Сембинов¹, Н.Ш. Жамансарин, А.Т. Исламова¹
¹Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

ТҮРКІ САЯСИ ЭМИГРАЦИЯСЫНЫҢ ЖЕТЕКШІСІ МҰСТАФА ЧОКАЙДЫҢ БЕРЛИНГЕ СОҢҒЫ САПАРЫ

Аңдатпа

Мақалада түркі саяси эмиграциясының көрнекті өкілдерінің алғашқы толқыны қайраткер Мұстафа Шоқайдың қызметінің мәселелері қарастырылады. Мұстафа Шоқайдың тағдыры трагедияға толы болды. Ресейдегі төңкеріс жылдарында бірнеше ай өмір сүрген Түркістан (Қоқан) Автономиялық Республикасында премьер-министр болып сайланды. Эмиграцияда жүріп кеңестік тоталитарлық жүйемен күресуді жалғастырды. Кеңестік Орталық Азияда тәуелсіз мемлекеттер құруды көздеген демократиялық күштерді «Жас Түркістан» журналын құрып, соның маңайына топтастырды.

Екінші дүниежүзілік соғыс басында Мұстафа Шоқай Кеңестер Одағының түркі республикаларынан қолға түскен кеңестік әскерилердің тағдырына ықпал етуге тырысты. Фашистік концлагерлердегі жантүршігерлік жағдайларын жақсартуға және өмірлерін сақтауға көмектесті. Бірақ, аяқ асты жұмбақ өлімі оның саяси өмірдерегіне көптеген сұрақтарды туындатты. Мақала авторлары жаңа материалдар мен деректер негізінде Мұстафа Шоқайдың Берлинге соңғы сапарындағы жағдайлар зерттелген.

Түйін сөздер: Екінші дүниежүзілік соғыс, Кеңестер Одағы, Фашистік концлагер, саяси эмиграциясы, Түркістан (Қоқан) Автономиялық Республикасы, Кеңестік Орталық Азия

*Сембинов М.К.¹, Н.Ш.Жамансарин, Исламова А.Т.¹
¹Институт Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им.Абая*

К ВОПРОСУ ПОСЛЕДНЕЙ ПОЕЗДКИ ЛИДЕРА ТЮРКСКОЙ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЭМИГРАЦИИ МУСТАФЫ ЧОКАЯ В БЕРЛИН

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы деятельности видного деятеля тюркской политической эмиграции первой волны Мустафы Чокая. Судьба Мустафы Чокая сложилась трагически. В период революционных событий в России, он был избран премьер-министром Туркестанской (Кокандской) автономной республики которая просуществовала несколько месяцев. Оказавшись в эмиграции, он продолжал бороться с советским тоталитарным режимом. Он издавал журнал «Яш Туркестан» вокруг которого консолидировались демократические силы, заинтересованные в создании независимых государств в советской Центральной Азии.

В начале Второй Мировой войны Мустафа Чокай пытался учувствовать в судьбе советских военнопленных из тюркских республик Советского Союза. Помочь им сохранить жизнь в страшных условиях фашистских концлагерей. Но его внезапная смерть вызвала еще больше вопросов в его политической биографии. Авторы статьи попытались на основе новых материалов исследовать события последней поездки Мустафы Чокая в Берлин.

Ключевые слова: Вторая мировая война, Советский Союз, фашистский концлагерь, политическая эмиграция, Туркестанская (Кокандская) автономная республика, Советская Центральная Азия.

The political history of the twentieth century holds many Mysteries. One of them is associated with the name of the outstanding figure of the liberation movement of Kazakhstan M. Chokai. The activity of this man was so significant for all the peoples of Central Asia that the lack of disclosure and underestimation of his personality still places a heavy burden on the historical science of these states. A

man who devoted his entire adult life to the cause of gaining independence of the peoples of Turkestan, the cause of their political self-determination, a man who firmly defends liberal values, is practically half-forgotten, slandered at one time, not understood in his homeland. What is the reason for such a historical injustice? Even this question is almost impossible to answer unequivocally. What is the problem? Most likely, it is necessary to start with questions about the peculiarities of our historical consciousness. For seventy years, a totalitarian state existed in the Eurasian space, one of the constituent features of which was the absolute ideologization of the "information field". Any information that fell into this field was deformed in one direction or the other based on the need to implement current ideological attitudes.

The most difficult period to study and today practically little-known period in the political biography of M.Chokai, which I would like to dwell on in more detail, remains the last period of his life and activity associated with the events of the beginning of World War II. Soviet historiography has tried to completely distort the facts of his biography, in the last period based on its ideological goals. A certain historical paradox that influenced the objective analysis of determining his fate and political activity was the very perception of the Second World War by the majority of the population of the Soviet Union as well as the whole world - as one of the most cruel and bloody events in all human history, which brought incalculable suffering to all its citizens. In the universal human consciousness, German fascism, Hitlerism was reflected as one of the most terrible regimes that ever existed. As "absolute evil", which was the case. And all political or public figures in one way or another associated with this regime have condemned themselves to a negative perception by the mass consciousness. But if we talk about the principles of historicism, about historical objectivity, then it requires the most scrupulous analysis of all these events, moving away from ideological and political cliches, and sometimes just from the "cliches of mass historical consciousness." This is the only way to objectively assess the actual role of many political figures at crucial stages of history. If we talk about Mustafa Chokai, then his relationship with Hitler's Germany was far from ambiguous. Long before the war, the authorities of the Third Reich decided to use the aspirations of the non-Russian peoples of the USSR for national independence. Of course, from today's perspective, it is obvious to us that this aspiration was dictated only by its purely pragmatic goals, the main of which is the weakening of the USSR. But at that time, one can imagine the situation of those figures of national emigration from Russia, who tried with all their might to solve the problem of national self-determination and liberation from Bolshevism. Most of them also probably had no illusions about Hitlerism, all of them were well aware of anti-Semitism and radical nationalism, which was ranked as the national policy of fascist Germany. (it would be naive to assume that most of them were not familiar at least in general terms with the ideas of Adolf Hitler expressed in his "Main Kampf", however, most hoped to take advantage of the brewing conflict between the USSR and Hitler's Germany). We should not forget that Stalinism was politically perceived by many of them as an anti-people regime that brought not only personal suffering but also incalculable disasters to their people. During the preparation for the war against the USSR, the idea of creating a Committee on Russia arose in the Imperial German Ministry of Foreign Affairs. The organizational issues of the committee being created were handled by the Adviser to the Ministry of Foreign Affairs, G. Grosskopf. At the beginning of its formation, the activities of the committee were limited to the collection of materials on the history of the peoples of the USSR. But the war with the Soviet Union set more specific tasks for this department (there is evidence that at the very beginning of the war, the Hitler elite treated all attempts to participate in their victorious campaign to the East from emigrant circles very contemptuously and arrogantly), but after a few weeks their position, under the onslaught of the circumstances, became to change co-ordinally.

Most likely, this was caused by the fierce resistance of the Red Army, huge losses, and the complete failure of the "lightning war" plan. Hitler's delusional ideas about the Soviet Union as "an ear on clay feet" were crumbling before his eyes. Along the way, it was necessary to solve the problem of Soviet prisoners of war, whose number reached more than one million in the first months. All this influenced the revision of the position regarding attracting more allies to their side. If in June 1941 only the committee on Russian affairs arose, experienced diplomats and other specialists who knew the history

and culture of the non-Russian peoples of the USSR were involved in the committee (in particular, Werner von Hentig was supposed to deal with "the problems of South Russian nationalities (Caucasians, Kirghiz, Tatars, etc.)" [1], then By August 1941, more practical tasks arose that needed to be solved urgently (the problem of prisoners of war, attracting new human reserves). This can explain the increased interest of the Nazis in the first months of the Soviet-German war in Caucasian and Turkic emigration.

The Ministry of Foreign Affairs has instructed German ambassadors in Turkey and other countries to collect information about well-known emigrant organizations and figures. On August 9, 1941, the German Embassy in Istanbul presented to the Foreign Ministry a description of prominent figures of Turkic and Caucasian emigration, including Mustafa Chokai. This document expresses disapproval of the activities of Ayaz Iskhaki, Osman Khoja, and Mustafa Chokai: "Ayaziskhaki from Kazan, a staunch supporter of Poland and England, traveled to London in 1940 to visit Sikorsky, on August 23, 1939, he gave an anti-German speech at the Turkic Cultural Center. Osman Khoja from Bukhara, just before the outbreak of war (in August 1939), was brought by the British from Warsaw to Tehran, where he has been serving the British mission ever since. Mustafa Chokai, a Kyrgyz, a long-time supporter of the Russian white leader Milyukov, a regular correspondent for the newspaper "Latest News" published by him in Paris, publishes a magazine in Berlin himself. He is well known by Professor Jeschke and Mr. Idris from the Ministry of Foreign Affairs". [2]

The Ministry of Foreign Affairs instructed Alimzhan Idris to prepare a description of each of the emigrants named in these two reports. In the description presented by Alimzhan Idrisi on September 5, 1941, we read the following: "I belong to this organization, created by emigrants who are negatively assessed in these reports because the goal of these people and their organization is to create small Turkic republics ... just as the Bolsheviks wanted, but, in my opinion, they would not be able to become viable entities. The opinions expressed in the letter and the report, especially about Ayazeishaki and Mustafa Chokaev, correspond to reality. They are not nationalists. The second one is also semi-Russian. ... They are former employees, followers of Russian-Jewish, later Polish-Jewish Marxists, and supporters of democracy. Therefore, they are the enemies of modern Germany, and cooperation with them is very doubtful at this important moment for Germany". [3]

Regarding the recall of Alimzhan Idrisi, it can be said that he could have pursued his specific goals specifically to compromise with M. Chokai and other leaders. Russian historian S. Iskakov suggests that he could have been a Soviet agent / From the history of Russian emigration: letters A. Validova and M.Chokayeva (1924-1932) M., 1999.-128 with C16/. One way or another, but about Mustafa Chokai, we can say that his importance to the Nazi authorities was significantly undermined, by the beginning of the Soviet-German war, the German authorities had formed a certain opinion about the undesirability of using the above-mentioned well-known leaders of the Turkic emigration in the fight against the Soviet Union. However, Soviet publications were dominated by the opinion of Mustafa Chokai's active cooperation with Nazi Germany. The evidence for this statement was the protocols of interrogations of members of the Turkestan Legion by the security agencies of the Soviet Union and the fact that M. Chokai visited Turkestan prisoners of war in German camps. However, if we recall in what conditions and by what cruel methods the interrogations were carried out by the Soviet security agencies, then the reliability of the information obtained from the mouths of tortured people raises great doubts. As for visits to German prisoner-of-war camps, a large number of emigrants from the Soviet Union participated in this action, organized by the Eastern Ministry (Ministry of Occupied Eastern Regions). To identify the number and location of non-Russian prisoners of war, commissions were established, which included, in addition to German employees, also emigrants - representatives of the non-Russian peoples of the USSR.

It was at this time that the last tragic stage in the life of Mustafa Chokai begins. The head of the Eastern Ministry, A. Rosenberg, knew that Mustafa Chokai occupies a leading position among Turkestan emigrants. Most likely, after the capture of Poland, the Nazis had information about the cooperation of Mustafa Chokai with the Polish authorities as part of the Prometheus organization. It must be said that Mustafa Chokai received funding for his magazine "Yash Turkestan" from Polish

intelligence. (In general, criticizing the national policy of the Soviet government, Mustafa Chokai, somewhere turned a blind eye to what Poland itself carried out against national minorities (Belarusians, Ukrainians) are far from democratic politics, and the countries of traditional Western democracy, France and Great Britain, were also the largest colonial empires). Therefore, on June 22, 1941, he was arrested in Paris, most likely in order to determine his reliability for the German authorities in connection with the outbreak of the Soviet-German War. According to him, the conditions of his detention in the Compiègne camp were very good. He was able to communicate with other detainees, mostly emigrants from Russia, and even give lectures among them. Despite all the speculation and speculation that M. Chokai was forcibly taken to Germany, there are no grounds for it, today, based on specific documents, it is safe to say that M. Chokai initiated his last trip to Berlin himself.

Starting to analyze the recent events of M. Chokai's life, it is necessary to say about the almost scanty number of documents capable of providing comprehensive information about this period.

The only reliable document shedding any light on these events is his personal memoirs, published in Munich in 1951. Based on this, we will try to analyze this document as much as possible, since its authenticity is beyond doubt, and makes it possible to determine the position of the author himself and on its basis try to reconstruct the last months of his life. In his memoirs about the purpose of his trip, he writes as follows: "... Only a meeting with Turkestan prisoners of war could orient us about the actual situation in the country and the moods of our people and resolve the doubts that crept into the soul and troubled conscience caused by the above-mentioned reports from the theater of war. And before I left Paris, I expressed the wish that the German High Command would allow us to see our fellow prisoners of war. This request was respected. Permission to visit the prisoner of war camps was given not only to us, Turkestanis, but also to others..." (M. Chokai. Memories// Turkeli No. 4 Munich, 1951, p. 18).

In early August, he was delivered to Berlin [4]. Mustafa Chokai was enrolled in the commission under the leadership of Gaibel. As part of the commission under the leadership of G. fonMende, he visited concentration camps, and was led by Kayum, the future initiator and commander of the Turkestan legions, who played a role in the fate of M. Choking, in the opinion of many, a negative role. How strange, but M Choka's ride did not work out right away. As the German historian Patrick F. writes. C. Mulen in his work. In Berlin, while walking down the street, he was attacked by an SS officer who punched him in the face for no reason. [5] The reasons for this wild incident have remained undisclosed. In the first weeks of the war, emigrants in Germany could not receive information about the condition of prisoners of war, since by order of Hitler it was forbidden to import Asians into the German Empire, they were held in camps located in German-occupied Eastern European countries. Starting from the end of August 1941, 25 commissions numbering 500-600 people visited the camps, compiled lists and data files, identified civilian and military professions, and found out the mood of prisoners of war. In December, due to an outbreak of typhus epidemic, quarantine was imposed in the camps, and the commissions suspended work for a while. Reports on the results of visits to the camps were regularly received by the Eastern Ministry. Almost all members of the commissions note the anti-Bolshevik attitude of the majority of prisoners of war. Mustafa Chokai himself notes this in his memoirs. However, it is necessary to take into account the fact in which the prisoners of war were. Was it possible to expect the truth from people placed in inhuman conditions, whose one desire was to escape from starvation and execution at any cost?

According to Maria Chokai's memoirs, it is known that Mustafa Chokai, seeing the plight of Turkestan prisoners of war when visiting the camps, wrote a letter of protest and asked Veli Kayum to transfer it to the appropriate German institutions. The Nazis brought Mustafa Chokai to Berlin in the hope of using his hatred of the Bolshevik colonial policy and his authority among Turkestanis, but Mustafa Chokai's indignation at the plight of prisoners of war apparently did not suit them very well. Therefore, by the time Mustafa Chokai died of typhus in Berlin, the Nazis had noticeably cooled towards him. However, many questions remain about his perception of the outbreak of the Soviet-German War and the political goals of his last trip to Berlin. In his memoirs, which remained unfinished, which he began to write during his last trip, he writes the following regarding his position on the war that had just begun: "... The war against the Soviet Union has begun. It was started by the Third

Reich, i.e. a state that considered itself the only one capable financially and ideologically of waging this war and its victorious conclusion. We did not want to doubt that in this war we, together with our people, are on the same side, of course, on the opposite side to the Soviets..." Based on this passage, one can even believe that he sided with Nazi Germany, but then he shares his doubts, from which the main purpose of his trip to Berlin is visible. "... Meanwhile, reports from the front speak of "Uzbek units fighting to the last fighter," about the Kyrgyz rushing into the attack with some kind of wild fury". What's it? Turkestanis, who not so long ago expected a war against the Soviet government as the only means of getting rid of both Bolshevism and "Russian imperialism," suddenly became Soviet patriots? Where did all these "Uzbek, Kyrgyz" and other national military units suddenly come from, which, as we knew, did not exist at all? Did the Moscow Bolsheviks manage to instill the "poison of Sovietism" in Turkestanis? / M.Chokai. Memories. P.18/.

Thus, from this passage of his personal memoirs, it is quite definitely possible to judge his position as a political figure representing the Turkic emigration, he was tormented by doubts about the correctness of his struggle against the Soviet government. He wanted to make sure for himself that his position, which he had defended all the years of emigration, was correct. However, there is evidence that visits to prison camps with their monstrous reality made a deep negative impression on him. Especially the regime of prisoners of war, the attitude of the Nazis towards them. This is especially evident in his last letter to his wife, which is filled with undisguised depression and hopelessness. : "Dear, our commission has been visiting camps for two months now. Instead of the two million predicted by the Germans, there are now more than three and a half million in the camps. These unfortunate people are asking for help and are very hopeful of me. I gave my word that I would help them. But all this is just to calm them down. Knowing that I am powerless, I have to deceive them a lot of Turkestanis. The camps are overloaded. Therefore, for the slightest offense, prisoners are transferred to the "Einsatzgruppen" (SS extermination teams)....It's November now, and some of them are in summer, some are half-naked- they have to dig holes with their hands to escape the cold. They throw bread to them like dogs. There is no question of water. I really asked to give them at least some kind of bedding. There are cases of cannibalism: The starved eat the entrails of the dead. I am terribly tormented by the fact that I am powerless, that I cannot help them in any way. I couldn't stand it and wrote a protest to the Germans: "You Germans consider yourself a civilized nation in Europe. If you consider what you do to prisoners to be culture, then I wish you to experience what they experience. In the twentieth century, you surpassed Genghis Khan who lived in the XIII century in your atrocities. "The SS officer to whom I handed this letter, after reading it, asked if I had spoken too bluntly. I replied, "If you order me to be shot or hanged for this, then I am ready for it. Rather than live in such a civilized society, it is better to die. You know that in such an environment, I don't have to think about any sleep, much less food. I walk around the camps, covering tens of kilometers every day. My strength is running out. You already know how mentally tired I am after twenty years of working in a foreign country, far from my family. I want to die and not see all this. I conclude my letter with the word "death". Take care of yourself, dear. Burn the letter after reading it. Kiss. Your Mustafa."

So, regarding his last trip to Germany and to the POW camps, the following conclusions can be drawn.

The purpose of M.Chokai's trip to Germany was a meeting with fellow prisoners of war, which, in his opinion, should have clarified his position on the possibility of cooperation with them in solving the problem of organizing further struggle for national independence.

However, close acquaintance with the situation of prisoners of war and the attitude of the German authorities towards them forced him, if not to change his views on the Soviet-German war, then, in any case, to significantly change his plans.

His indignation about the detention of prisoners of war and the frank expression of his protest most likely cooled the German side towards him. Because they needed a man, if not loyal, then at least more loyal to the Nazi regime. They did not find their supporter in him, which most likely influenced his future fate. And although he remained a staunch opponent of the Soviet government, but "getting to know each other better", most likely, he could not accept the Nazi regime either. The tragedy of Mustafa

Chokai was that he decided to use the war between Germany and the USSR in order to gain the independence of the peoples of Turkestan by trying to negotiate with the leaders of fascist Germany, whose antihuman essence, not to mention extreme racism, he knew, which in itself only brought harm to the ideas of national self-determination.

The greatness of Mustafa Chokai was that when he saw the antihuman, horrific conditions of detention of prisoners of war, he sincerely tried to alleviate their suffering. He saved thousands of prisoners of war from Turkestan from imminent death. His sudden death from typhus itself, at the end of December 1941, still raises many questions today. In the post-war period, a rumor was spread that he had been poisoned and this mystery has still not been solved. This version is supported by the fact that, according to Maria Chokai, Mustafa Chokai was immune to typhus since he had this disease during the Civil War.

List of references:

1. *Ibidem*, Bl. 45.
2. *Ibidem*, R 105177, Bd. 12, Nr. 119756.
3. *Ibidem*, Nr. 119759-119760.
4. Об этом аресте подробно рассказано в воспоминаниях Марии Шокай. См.: Шокай Мустафа, Шокай Мария. Воспоминания. Istanbul, 1997, с. 208-209 (на казахском языке).
5. Mühlens P.v.z. Zwischen Hakenkreuz und Sowjetstern. Der Nationalismus der Sowjetischen Orientvolker im Zweiten Weltkrieg. Düsseldorf, 1971, S. 30-37.
6. Politisches Archiv – Auswärtiges Amt, Polit.Abt., R 901/61174, Bl. 274; R 105107, Bd. 20, Nr. 204939.

МРНТИ 10.87.31

Хусаинов О.Б.,¹ Зубрицкий Б.В.,¹ Ниязова К.Б.¹

¹*Институт Сорбонна-Казахстан КазНПУ имени Абая,
г. Алматы, Республика Казахстан*

РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН В СОВРЕМЕННОМ МИРОВОМ СООБЩЕСТВЕ

Аннотация

В данной статье исследуются вопросы роли Республики Казахстан в современном мировом сообществе. Раскрыты исторический анализ, роль и так же важные аспекты Республики Казахстан на международной арене. Перечислены правовые акты принятые соответствии с проведенными мероприятиями. Кратко изложена история выхода Казахстана на мировой уровень, также выявлена трансформация экономики.

Ключевые слова: мировое сообщество, международная арена, правовая система, законодательный акт, суверенитет, международные организации, ЭКСПО, энергетика и экономика, ассамблея народов.

О.Б. Хусаинов,¹ Б.В. Зубрицкий,¹ К.Б. Ниязова¹
¹ Абай атындағы ҚазҰПУ Сорбонна-Қазақстан институты,
Алматы, Қазақстан Республикасы

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҚАЗІРГІ ӘЛЕМДІК ҚОҒАМДАСТЫҚТА

Аңдатпа

Бұл мақалада Қазақстан Республикасының қазіргі әлемдік қоғамдастықтағы рөлі мәселелері зерттеледі. Халықаралық аренада Қазақстан Республикасының тарихи талдауы, рөлі және сол сияқты маңызды аспектілері ашылды. Өткізілген іс-шараларға сәйкес қабылданған құқықтық актілер келтірілген. Қазақстанның әлемдік деңгейге шығу тарихы қысқаша баяндалды, сондай-ақ экономиканың трансформациясы анықталды.

Түйінді сөздер: әлемдік қоғамдастық, халықаралық арена, құқықтық жүйе, заңнамалық акт, егемендік, халықаралық ұйымдар, ЭКСПО, энергетика және экономика, халықтар Ассамблеясы.

Khussainov O.B.,¹ Zubritskiy B.V.¹, Niyazova K. B.¹
¹ Sorbonne-Kazakhstan Institute KazNPU named after Abai,
Almaty, Republic of Kazakhstan

THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN IN THE MODERN WORLD COMMUNITY

Abstract

This article examines the issues of the role of the Republic of Kazakhstan in the modern world community. The historical analysis, the role and also important aspects of the Republic of Kazakhstan in the international arena are revealed. The legal acts adopted in accordance with the activities carried out are listed. The history of Kazakhstan's entry into the world level is briefly described, and the transformation of the economy is also revealed.

Keywords: world community, international arena, legal system, legislative act, sovereignty, international organizations, EXPO, energy and economy, assembly of peoples.

В странах Содружества Независимых государств (далее по тексту СНГ) Республика Казахстан является одной из крупнейших стран не только по территории, но и по экономическому потенциалу.

Нас связывает с пост советскими Республиками, не только общие экономические связи, но и общая история, общие границы, практически общая правовая система.

Прежде чем говорить о месте Республики Казахстан в мировом сообществе, позволим себе провести исторический анализ движения нашей страны от принятия независимости до сегодняшнего дня.

На рубеже начала 90-х годов в Казахстане действовала Конституция Казахской ССР 1978 года, которая содержала в себе некоторые элементы, носившие декларативный характер [1]. В условиях распада СССР и назревания необходимости принятия суверенитета в 1990 году появилась необходимость принятия совершенно нового законодательного акта, закрепляющего правовую основу Казахстана.

В преддверии нового тысячелетия провозглашен государственный суверенитет Казахстана. Можно с уверенностью сказать, что Декларация «О суверенитете Республики Казахстан» является первым правовым актом независимого Казахстана. Декларация «О суверенитете Республики Казахстан, предложенная членами группы «Демократический Казахстан», которая была утверждена 25 октября 1990 года [2] и сегодня в современном Казахстане эта дата

отмечается как «День Республики». Этот судьбоносный документ заложил основу для реализации заветной мечты казахского народа о создании «Мәңгілік Ел» - вечное государство полноправного народа среди стран мирового сообщества. Это триумф силы воли и духа народа, прошедшего многовековой путь на пути к независимости. [3]

Авторы этого проекта ссылались на то, что в это время во всех союзных республиках конкурировали две концепции: национальной государственности и концепция правового государства, в итоге после принятия декларации в ноябре 1990 года на ее же основе был принят - Закон « О совершенствовании структуры государственной власти и управления Казахской ССР» [4].

Основная идея независимости была заложена в декабре. Достижение независимости – это результат многовековой борьбы наших предков. Именно Турецкая Республика была первой страной, признавшей независимость Казахстана в 1991 году. Несмотря на то, что турецкий фактор не стал доминирующим во внешней политике нашей страны, их столица Анкара остается особым партнером Астаны в торгово- экономической сфере. а также в сфере обеспечения международной безопасности. После обретения независимости Республика Казахстан получила возможность участия на международной арене. [5].

Вступление Казахстана в Организацию Объединенных Наций в марте 1992 года расценивается как историческое событие, так же закрепленное правовым актом [6]. Казахстан как миролюбивое и унитарное государство, способное и желающее выполнять обязательства, содержащиеся в Уставе ООН. Вносит так же и большой, значимый вклад во все сферы деятельности этой международной организации. 4 июня этого же года навсегда в останется в истории памяти народа как день рождения Государственного Герба, Флага, Гимна [7].

Говоря о современной роли Республики Казахстан, необходимо отметить, ее активное участвует в современном мировом сообществе, что показала важное место как на региональном, так и на международном уровне.

Приведем в качестве примера некоторые аспекты, отражающие роль Казахстана в мировом сообществе:

1. Участие нашей страны в Международных организациях. Казахстан является членом и активным участником различных международных организаций, таких как Организация Объединенных Наций (ООН) как мы говорили ранее, Шанхайская Организация Сотрудничества (ШОС), Организация Исламского Сотрудничества (ОИС), Евразийский экономический союз (ЕАЭС) и др.

Одним из важнейших документов, принятых Республикой Казахстан, можно смело назвать Декларацию о международных организациях в Казахстане - это документ, который определяет правовой статус и регулирующие положения международных организаций, имеющих свое представительство или осуществляющих деятельность на территории Казахстана.

Данная декларация устанавливает основные принципы сотрудничества между Казахстаном и международными организациями, в том числе права и обязанности сторон, порядок взаимодействия и взаимопонимания

2. Правовой статус международных организаций: организационно- правовая форма, условия работы на территории Казахстана, отношения с государственными органами и другими организациями. Во, первых это определяется тем, что она создается в соответствии с международным правом. Если международная организация создана неправомерно или ее деятельность не соответствует международному праву, то учредительные документы такой организации должны быть признаны ничтожными и их действие должно быть прекращено в самый короткий срок. Во-вторых, международная организация является ее учреждение на основе международного договора.

3. Международная дипломатия выражена в активном участии Казахстана в дипломатических усилиях и миротворческих процессах, таких как мирные переговоры по урегулированию конфликтов, промоция диалога и сотрудничества между государствами, организация саммитов и международных форумов. Важнейшим документом можно назвать « Закон о международной

дипломатии» [8], который регулирует организацию и осуществление дипломатической деятельности на территории Казахстана. Данный правовой акт устанавливает права и обязанности дипломатических представителей, а также определяет структуру сотрудничества и взаимодействия с иностранными дипломатическими заданиями и организациями.

Закон о международной дипломатии в Казахстане содержит следующие положения:

1) Правовой статус дипломатических представителей: определение правового статуса и привилегий дипломатических агентов, включая иммунитеты и привилегии, связанные с их работой на территории Казахстана.

2) Установление дипломатических миссий: процедура открытия и закрытия дипломатических представительств и консульских учреждений на территории Казахстана.

3) Взаимодействие с государственными органами: определение порядка коммуникации и взаимодействия дипломатических представителей с органами власти Казахстана, включая Государственную дипломатическую службу.

4) Консульская деятельность: определение правил и процедур, связанных с оказанием консульских услуг и защитой интересов граждан Казахстана за рубежом.

5) Режим имущества и территории дипломатических представительств: установление правил использования и охраны имущества, а также особенностей режима территории дипломатических представительств.

4. Энергетика и экономика: Наша республика является одним из крупнейших производителей и экспортеров нефти, газа и так же других природных ресурсов. Энергетическая политика Казахстана имеет международное значимое место в мире, а стратегические проекты, такие как Каспийский трубопровод, Транс-Казахстанский железнодорожный коридор и Астана Международная Финансовая Центр, способствуют развитию экономических и торговых связей со многими странами. Существует так же «Закон о энергетике и экономике в Казахстане» [9], являющийся важным законодательным актом, который регулирует организацию, развитие и функционирование энергетического ответвления и экономики в стране. Этот закон устанавливает правила и механизмы функционирования энергетической сферы, а также определяет основные направления развития положения экономики Казахстана.

5. ЭКСПО 2017 для популяризации проблем экологии.

ЭКСПО 2017 проведенная в Астане, Казахстан, была международной выставкой, посвященной теме "Энергия будущего". Основными целями мероприятия были обмен знаний о энергетике, поиск инновационных решений и привлечение внимания к проблемам устойчивого развития. Казахстан стремился продемонстрировать свои достижения в области зеленых технологий и привлечь внимание к региональным и глобальным аспектам энергетики и экологии.

6. Ассамблея народа Казахстана. Объединение национальностей и религий

1) Ассамблея народа Казахстана (далее - Ассамблея) - учреждение без образования юридического лица, образуемое Президентом Республики Казахстан, способствующее разработке и реализации государственной политики по обеспечению общественного согласия и общенационального единства.

2) Ассамблея осуществляет свою деятельность на всей территории Республики Казахстан.

3) Ассамблеи областей, городов республиканского значения, столицы - учреждения без образования юридического лица при акимах областей, городов республиканского значения, столицы, деятельность которых координируется Ассамблеей.

Таким образом, Казахстан уверенно занял свое место в системе мирохозяйственных связей и создал основу для дальнейшего развития.

Сравнение основных экономических и социальных показателей РК с данными стран ближнего и дальнего зарубежья, позволяют сделать вывод, что в настоящее время экономика Казахстана трансформируется к новой модели. Ее характерной особенностью является наличие

трех строго ориентированных направлений реализации экономического потенциала на - национальном (внутрихозяйственном), региональном и глобальном интеграционных уровнях.

Список использованной литературы

1. Конституция (Основной Закон) Казахской Советской Социалистической Республики от 20 апреля 1978 года (прекратила действие). https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1027292
2. Декларация о государственном суверенитете Казахской Советской Социалистической Республики (Алма-Ата, 25 октября 1990 года). https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1000230
3. «Мәңгілік Ел» - многовековая мечта о независимости Казахстана. <https://annk.kz/post/mglk-el-mnogovekovaya-mechta-o-nezavisimosti-kazaxstana>
4. Закон Казахской Советской Социалистической Республики от 20 ноября 1990 г. № 334-ХІІ «О совершенствовании структуры государственной власти и управления в Казахской ССР и внесении изменений и в дополнений в Конституцию (Основной Закон) Казахской ССР» https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1000268
5. Конституционный закон Республики Казахстан от 16 декабря 1991 года № 1007-ХІІ «О государственной независимости Республики Казахстан». https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=100079
6. Закон Республики Казахстан от 20 февраля 2012 года № 568-ІV «О ратификации Соглашения между Организацией Объединенных Наций и Правительством Республики Казахстан об открытии Представительства Организации Объединенных Наций в Казахстане» https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31129514
7. Конституционный закон Республики Казахстан от 4 июня 2007 года № 258-ІІІ «О государственных символах Республики Казахстан» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.07.2023 г.) https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30106150
8. Закон Республики Казахстан от 7 марта 2002 года № 299-ІІ «О дипломатической службе Республики Казахстан» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.07.2023 г.) https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1029703
9. Закон Республики Казахстан от 9 июля 2004 года № 588-ІІ «Об электроэнергетике» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 02.07.2023 г.) https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1049314

УДК 32
МРНТИ 11.01

К.С. Нурғалым,¹ Ж.Ж. Нусипқожа¹

¹Саяси ғылымдардың кандидаты, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
«Sorbonne–Қазақстан институты», Халықаралық құқық кафедрасының доценті
«Сорбонна–Қазақстан институты» Халықаралық құқық кафедрасының студенті,

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚТЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аңдатпа

Бұл мақалада халықаралық экологиялық құқық жеке мемлекеттердің қоршаған ортасының ұлттық жүйелеріне және ұлттық юрисдикция әрекетінен тыс жердегі қоршаған орта жүйелеріне түрлі сипаттағы және түрлі қайнар көздерден келтірілетін залалдардың алдын алу және жою жөніндегі мемлекеттердің әрекеттерін реттейтін қағидалар мен нормалар жиынтығын көрсетеді. Түрлі сипаттағы ластанулар экологияға зиянды әсерін тигізеді, халықаралық экологиялық құқықтың нормалары зиянды салдардың болмауын, оны шектеуді немесе алдын алуды қамтамасыз етеді. Бір табиғат объектісінің өзі бір мезгілде түрлі әсерге ұшырауы мүмкін. Ол жеке-жеке зиянсыз болғанымен, жиынтығында зиянды нәтижелерге әкеп соқтыруы ықтимал.

Түйін сөздер: экологиялық құқық, құқық қорғау саласы, заңнама, конвенция, БҰҰ

Нурғалым К.С.,¹ Нусипқожа Ж.Ж.¹

к.полит.н., доцент кафедры международного права института «Сорбонна-Казахстан»
КазНПУ им. Абая

Студент кафедры международного права института «Сорбонна-Казахстан»
КазНПУ им. Абая

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ПРАВА

Аннотация

В данной статье описывается международное экологическое право совокупность принципов и норм, которые регулируют действия государств по предотвращению и устранению ущерба различного характера и из различных источников национальным экологическим системам отдельных государств и экологическим системам за пределами национальной юрисдикции. Различные виды загрязнений оказывают вредное воздействие на окружающую среду. Нормы международного экологического права обеспечивают отсутствие, ограничение или предотвращение вредных последствий. На один природный объект могут одновременно воздействовать разные воздействия. Хотя по отдельности это безвредно, в совокупности это может привести к вредным результатам.

Ключевые слова: экологическое право, юрисдикции, сфера защиты, законодательство, конвенция, ООН,

Nurgalym K.S.,¹ Nussipkozha Zh.Zh.¹

¹Associate professor of International Law, Abay KazNPU, candidate of political sciences
¹Student of the Department of International Law of the "Sorbonne-Kazakhstan Institute",
KazNPU Abay,

CURRENT ISSUES OF INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW

Abstract

This article describes international environmental law specifies a set of principles and norms that regulate the actions of states to prevent and eliminate damage of various nature and from various sources to the national environmental systems of individual states and environmental systems outside the national jurisdiction.

Various types of pollution have a harmful effect on the environment. Norms of international environmental law ensure the absence, limitation or prevention of harmful consequences. One natural object can be affected by different effects at the same time. Although it is harmless individually, it is likely to lead to harmful results in the aggregate.

Keywords: environmental law, scope of protection, legislation, convention, UN,

Түрлі кезеңдерде, түрлі авторлар құқықтың осы саласының мазмұнын белгілеу үшін әр түрлі терминология қолданып келді. Олардың ішінде кең таралғаны «табиғатты халықаралық-құқықтық қорғау», «қоршаған ортаны халықаралық-құқықтық қорғау», «халықаралық табиғат қорғау құқығы», «қоршаған ортаның халықаралық құқығы», «халықаралық экологиялық құқық» сияқты атаулар. Соңғы ұғым құқықтың осы саласының мазмұнын толық көлемде белгілеп береді.

Қоршаған ортаны халықаралық-құқықтық қорғаудың негізгі объектілеріне:

- құрлық, жер қойнауы, Дүниежүзілік мұхит, аспан денелері, әуе кеңістігі, ғарыш кеңістігі, жердің өсімдіктер және жануарлар дүниесі;

- негізгі ластау көздері:

- өнеркәсіптік химиялық қалдықтар, ядролық қару, мұнай және газ, көлік құралдары;

- адамның құқыққа сай және құқыққа қайшы әрекеттері жатады [1].

Халықаралық қауымдастық қоғамдық қатынастардың осы саласын арнайы құқықтық реттеуге мүдделі болып отыр. Оған экологиялық мәселелері бойынша екіжақты және көпжақты шарттардың өсуі дәлел бола алады. Халықаралық өкілдік ұйымдар күн тәртібіне табиғатты пайдалану мәселелерін қойып отыр. Халықаралық экологиялық құқық осы заманғы халықаралық құқықтың салыстырмалы түрде алғанда жас салаларының бірі. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы халықаралық ынтымақтастық халықаралық экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін қажетті алғышарттардың барлығын жасайды. Халықаралық қауымдастық табиғатқа әскери немесе басқа да қастандық жасау құралдарын қолданып, ықпал етуге ұмтылмауға шақырады. Жердің динамикасын, жағдайын, құрылымын қасақана өзгертуде тыйым салынады. Халықаралық экологиялық құқық халықаралық құқық субъектілеріне қоршаған ортаға әскери құралдарды пайдалану арқылы әсер етуге кімде-кімге көмектесуге, қолдануға, түрткі болуға тыйым салады, Оған бейбіт мақсаттар үшін ғана рұқсат береді. Қоршаған ортаны қорғау мәселелеріндегі халықаралық ынтымақтастық мақсаттары мынадай:

- адамды және оны қоршаған ортаның ауасын ластанудан қорғау;

- мемлекеттік аумақтағы қайнар көздердің ауаны ластауын шектеу, қысқарту және оның алдын алу;

- ақпараттар, консультациялар, ғылыми зерттеулер және мониторинг алмасу арқылы ауаны ластаумен күресу стратегиясын жасау;

- ауа сапасын реттеудің және оны ластаумен күрес шараларының ең жақсы жүйесін жасау;

- кез келген қайшы әрекеттерге тыйым салу және алдын алу бойынша кез келген заңды шараларды қабылдау [2].

Қоршаған ортаны қорғау мәселелері жөніндегі арнайы көпжақты алғашқы конференция 1972 ж. Стокгольмде шақырылған болатын. Ол БҰҰ-ның қоршаған орта жөніндегі Бағдарламасының (ЮНЕП) жүзеге асуына жол ашып берді. БҰҰ Бас Ассамблеясының XXVII сессиясында «Қоршаған орта саласындағы халықаралық ынтымақтастық жөніндегі ұйымдық және қаржылық шаралар» деген қарар қабылданды. Кейінірек, 1975 ж. Хельсинки Қорытынды актісінде «Экономика, ғылым, техника және қоршаған орта саласындағы ынтымақтастық» деген арнайы бөлім пайда болды. Бұл құжатта осындай сипаттағы ынтымақтастықтың келешегі белгіленді. Оның ішінде, халықаралық ынтымақтастық қоршаған ортаны қорғау мен жақсартудан, сондай-ақ қоршаған ортаға және оның ресурстарын қазіргі және келекешектегі адамзат игілігі үшін ұтымды пайдаланудан келіп шығатындықтан, ол экономикалық даму үшін үлкен маңызы бар міндеттердің бірі болып табылады.

Мемлекеттер өздерінің аумақтарында жүргізіліп жатқан әрекеттердің басқа мемлекеттің қоршаған ортасының нашарлауына себеп болмауы керектігін түсінуі тиіс. Хельсинкидегі Қорытынды Акті қарастырылып отырған саладағы ынтымақтастық мақсаттарын айқындап берді. Оларға:

- қоршаған орта проблемаларын зерттеу, қоршаған орта проблемаларының кешенді ғылыми амалдарын дамытуды қолдау;

- фактілерді жинауда және саралауда пайдаланылатын тәсілдерді салыстыру және үйлестіру арқылы қоршаған ортаны қорғау жөніндегі ұлттық және халықаралық шаралардың тиімділігін арттыру; қоршаған ортаның ластану проблемалары мен табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану жөніндегі білімдерді дамыту;

- қоршаған орта саласындағы мақсатқа сай болатын және оларды үйлестіру мүмкіндігіндегі саясатты жақындастыру үшін барлық қажетті шараларды қабылдау;

- қоршаған ортаны қорғау және жақсарту, оның жай-күйін бақылауға арналған құрал-жабдықтарды жасау, өндіру, жетілдіру саласында мүдделі ұйымдардың, мекемелердің және фирмалардың ұлттық және халықаралық деңгейдегі қабылдайтын әрекеттерін қолдау жатады.

Осы бағдарламалық құжаттар халықаралық қауымдастықтың ынтымақтастық саласын айқындап берді:

1. Ауаның ластануымен күресу.
2. Суларды және ауыз суларды пайдалануды ластанудан қорғау.
3. Теңіздің қоршаған ортасын қорғау.
4. Топырақ қабаты мен жерді пайдалануды қорғау.
5. Табиғат пен қорықтарды қорғау.
6. Қоршаған орта мен елді мекендердің жағдайын жақсарту.
7. Қоршаған ортадағы өзгерістерді іргелі зерттеу, бақылау, болжау және бағалау.
8. Құқықтық және әкімшілік шаралар[3].

Осындай сипаттағы ынтымақтастық нысандары ретінде: ғылыми-техникалық ақпараттар мен зерттеу нәтижелерін алмасу; конференциялар, симпозиумдар және сарапшылар кеңесін ұйымдастыру; ғылыми қызметкерлер алмасу; қоршаған ортаны қорғаудағы түрлі мәселелерді зерттеу мен шешуде бағдарламалар мен жобаларды бірігіп дайындау мен жүзеге асыру таңдап алынды.

1979 ж. Женевада кеңес өткізілді, онда мынадай құжаттар жасалды: атмосфералық ауаны едәуір қашықтықта шекарааралық ластау туралы Конвенция; бұл конвенция күшіне енгенге дейін атқарылатын шаралар туралы қарар; аз қалдықты және қалдықсыз технология мен қалдықтарды пайдалану туралы декларация. Осы құжаттардың құқықтық нормаларына сәйкес, қатысушы мемлекеттер адамдардың денсаулығына, өсімдік және жануарлар әлеміне теріс әсер ететін қалдықтарды атмосфераға шығаруды көбейтпеуге, кейінірек – азайтуға міндеттенеді. Бұл құжаттардың күшіне енуі қоршаған ортаны қорғау жөніндегі басқа да халықаралық-құқықтық акциялар үшін Еуропада ғана емес, сонымен бірге басқа да континенттерде алғышарттар жасады.

1992 ж. маусым айында Рио-де-Жанейрода БҰҰ-ның қоршаған орта және даму жөніндегі Конференцияға шақырылды. Қоршаған орта және экономикалық дамудың өзара әрекеттестік

мәселелері, Жердің экожүйесін сақтау және қорғау мақсатындағы ғаламдық әріптестік үшін жағдайлар жасау, сияқты негізгі мәселелер күн тәртібіне қойылды. 1992 ж. халықаралық экологиялық құқықтың маңызды қайнар көздері қабылданды, атап айтқанда: Қоршаған орта және даму жөніндегі Рио-де-Жанейрода Декларациясы; Биологиялық алуан түрлілік туралы Конвенция; Климаттың өзгеруі туралы негіздемелі Конвенция. ХХІ ғасырдың Күн тәртібі қабылданды. Бұл құжат жаңа жүзжылдықта мемлекеттерге, үкіметтерге, үкіметаралық және үкіметтік емес ұйымдар үшін ұсыныстық сипаттағы бәрін қамтитын жинақ ретінде көрініс тапты, оны орындау қоршаған ортаны қорғауды қамтамасыз ететін болады.

Халықаралық экологиялық құқық қағидаларының жүйесі мынадай сипатта белгіленген:

- мемлекеттер мен халықаралық құқықтың басқа да субъектілерінің халықаралық табиғатты қорғаудағы ынтымақтастықтарының қағидасы;
- қоршаған ортаға зиян келтірмеу қағидасы;
- жоспарлы қызметтің шекарааралық салдарын бақылау қағидасы;
- қоршаған ортаны ұтымды пайдалану қағидасы;
- мемлекеттік шекаралардан тыс жердегі қоршаған табиғи орта барлық адамзаттың ортақ игілігі болып табылады;
- экологиялық залал үшін халықаралық жауапкершілік қағидасы;
- қоршаған ортаны және оның құрамындағы бөліктерді зерттеу және еркін пайдалану қағидасы [4].

Көптеген халықаралық өзендер, әлемдік мұхитқа құйғанда, оның табиғаты мен флорасы, фаунасына әсер етеді, сондықтан халықаралық өзендермен суларды қорғау әлемдік мұхиттың суларын қорғаудың өзекті мәселелерінің бірі болып табылады. Жағалаудағы мемлекеттердің халықаралық өзендер мен көлдерді ластануды болдырмау мен тірі су ресурстарын қорғау, табиғатты қорғаудағы басты бағыты болып табылады.

Жағалаудағы мемлекеттер осы мәселелерді аумақтық, екі жақты шарттар мен ұлттық заңдар арқылы шешеді, олар халықаралық су жүйесін құқықтық қорғауда ауқымды орын алады. Келісім бойынша жағалаудағы мемлекеттер халықаралық су бассейніндегі ластануды азату үшін барлық жарамды шараларды, басқа мемлекеттің су бассейнідеріне де, әлемдік мұхиттың суына да зардабы тигізбей жүзеге асыруы тиіс.

Кәзіргі кезде әлемдік өзендерді ластанудан қорғайтын 100- ден астам келісім шарттар бар. Олардың көбісі мұнай, химиялық және органикалық заттарды өзендерге тастауға тиым салатын нормаларды қамтиды. Мысалы, Рейн өзенін хлоридтермен ластанудан қоғау туралы конвенция (1976 ж), Рейнге жыл сайынғы төгілетін хлоридтерді азайтуды қарастырады.

Рейнді химиялық заттармен ластанудан қорғау туралы конвенция (1976 ж.). Рейнге төгілетін заттарды қатаң қадағалайды. Осындай заттарды төгудің нормалары Рейнді ластанудан қорғау туралы халықаралық комиссиямен анықталады [5]. Траншекаралық су ағымдарын пайдалануды қорғау туралы конвенцияның 2 бабына сәйкес мүше мемлекеттер трансшекаралық әсер келтіретін немесе келтіруі мүмкін сулардың ластануын азайту және алдын-алу үшін барлық шараларды қабылдаулары тиіс. Осы шараларды іске асыру барысында мемлекеттер трансшекаралық зиянды заттардың әсері жайлы ескерту шараларын қабылдау қажеттігін басшылыққа алады. Ластануды қысқарту, тиым салу, болдырмау шаралары бойынша шығындарды ластаған мемлекет мойнына алады. Осы конвенцияның 3-ші бабына сәйкес трансшекаралық әсердің тиым салуына тараптар сәйкесінше құқықтық, әкімшілік, экономикалық, қаржылық, саяси шараларды қабылдайды және бекітеді.

1992 ж. Рио-де-Жанейродағы конференция халықаралық экологиялық құқықтың әрекеттегі қағидалар жүйесін жаңа мазмұнмен толықтырды. Қағидаларды жіктеудің жаңа үлгісі ұсынылды, атап айтқанда.

1. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы адам құқықтарының сақталу қағидасы.
2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы мемлекеттердің ынтымақтастық қағидасы.
3. Адамзат қоғамының тұрақты даму қағидасы.
4. Бейбітшілік және экологиялық дауларды бейбіт жолдармен шешу қағидалары.

Халықаралық экологиялық құқықтың негізін қалаушы идеялар, бастау ретінде мынадай тезистер орын алды:

- қоршаған ортаны қорғау — даму процесінің құрамдас бөлігі;
- мемлекеттердің қоршаған ортаны қорғау саласындағы тиімді заңдарды қабылдауы;
- қоршаған ортаға және адамдарға залал тигізетін ластағыштардың басқа мемлекеттерге өтіп кету фактісінің алдын алу;
- қоршаған орта үшін шекарааралық теріс салдар әкелуі мүмкін шаралар туралы өзара мәліметтер беру;
- жердің экожүйесін сақтап қалу мақсатындағы мемлекеттердің ғаламдық әріптестіктері;
- қоршаған орта жағдайының нашарлау мәселелерін дер кезінде шешу;
- жоспарланған әрекеттердің ықтимал экологиялық салдарын бағалау;
- қоршаған орта жағдайы нашарлауының алдын алу және сақтандыру үшін шаралар қабылдау;
- халықаралық құқық нормалары мен қағидаларын құрметтеу және қоршаған ортаны қарулы қақтығыстар кезінде қорғауды қамтамасыз ету [6].

Қоршаған ортаны қорғау проблемаларының шешімін табу қызмет саласына халықаралық ұйымдардың кең көлемін тартып отыр. Жалпы құзыретті халықаралық ұйымдар қоршаған орта мәселелерімен айналысады. Оларға Біріккен Ұлттар Ұйымы, оның мамандандырылған мекемелері жатады. 1972 ж. БҰҰ Бас Ассамблеясының қарарымен БҰҰ-ның қоршаған орта жөніндегі Бағдарламасы (ЮНЕП) жасалды. БҰҰ-ның мамандандырылған мекемелерінің Жарғылық ережелері олардың халықаралық экологиялық құқық саласындағы міндеттемелерін тура бекітіп бермейді. Сонымен бірге, қоршаған ортаны қорғаудың жеке аспектілерін мекемелердің табиғатты қорғаушы ынтымақтастыққа іс жүзінде қатысумен расталып та отыр. Қоршаған орта проблемалары мен БҰҰ-ның қандай да бір мамандандырылған мекемелерінің негізгі мақсаттарының арасындағы өзара байланыс түрлі сипатқа ие. Мысалы, БҰҰ-ның Азық-түлік және ауылшаруашылық ұйымының (ФАО) жарғылық ережелерінің орындалуы табиғат элементтерін ауылшаруашылығы өндірісі мақсаттарына пайдаланумен табиғат ресурстарын ұтымды пайдаланумен байланысты болып келеді.

Сонымен, Халықаралық экологиялық құқықтың ең басты қағидағтары алғаш рет адамды қоршаған табиғи орта мәселелері жөніндегі 1972 ж. БҰҰ Стокгольм декларациясында қалыптасты. Стокгольм декларациясындағы қағидағтар 1992 ж. қоршаған ортаны қорғау және дамыту жөніндегі Рио-де-Жанейро декларациясында жалғасын тапты.

Ойымызды қорыта келе халықаралық экологиялық құқық қайнар көздер-халықаралық экологиялық құқықтың даму серпінін көрсетеді. Қазіргі кезде халықаралық екі-жақты шарттар басымдылыққа ие, бірақ соңғы уақыттарда халықаралық құқықтың осы саласының дамуына халықаралық конвенциялардың ықпалы зор. Бұл көзқарасты негіздеу үшін халықаралық конвенциялар халықаралық экологиялық құқықтың «құрылымдық заңдары» болып табылатындығын, олардың негізінде басқа нормалар, мысалы, осы конвенция хаттамаларының дамитындығын айтуға болады. Мемлекетаралық келісімдер мен шарттарға келетін болсақ, олар негізінен жергілікті деңгейде саяси мәселелерді шешеді және қоршаған ортаны аумақтық немесе әлемдік деңгейде қорғау мәселелерін іс жүзінде шешуге қабілетсіз болып келетіні анықталды.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Бекишева С. *Экологическое право Республики Казахстан*. - Караганда, 2001. С 17.
2. *Казахстан: международные договоры с государствами - участниками СНГ (с декабря 1991 по декабрь 1996 года)*. - Алматы, 1997. С. 59.
3. *Материалы по экологическому праву, т. 2*. - Алматы, 1993 *Дополнительная*. С 75.
5. П.Лисицын Е. *Экологическая политика США: государственное-правовое регулирование охраны окружающей среды*. - М., 1986. С 132.
6. Бектұрғанов Ә.Е. *Қазақстан Республикасындағы экологиялық-құқықтық қатынастары. Монография. 2012 ж. 33-39 бб.* –Талдықорған баспасы.

МРНТИ 11.25.45

Исаева А.Б.¹, Курмангали А. К.¹

¹ магистрантка 1 курса, факультета международных отношений, университета
КазНПУ им. Абая

г. Алматы, Казахстан

¹ доктор политических наук, доцент кафедры международных отношений
Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая

ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И КУЛЬТУРНАЯ ДИПЛОМАТИЯ: ВЛИЯНИЕ МИРОВЫХ ТРЕНДОВ НА МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

Аннотация

Исследование, представленное в данной статье, посвящено взаимодействию глобализации и культурной дипломатии и их влиянию на международные отношения. Целью исследования является анализ процессов глобализации, их воздействия на культурные аспекты обществ и идентичности, а также рассмотрение эффективности культурной дипломатии как инструмента смягчения негативных аспектов глобализации и способствования взаимопониманию между странами.

Научная и практическая значимость данной работы заключается в том, что она позволяет более глубоко понять взаимосвязь между глобализацией и культурной дипломатией, а также их влияние на международные отношения. Это имеет важное значение для разработки политики в области международных отношений, культурной дипломатии и межкультурного взаимодействия.

Методология исследования включает в себя анализ литературы, исследование кейсов успешной практики культурной дипломатии, а также анализ данных о влиянии глобализации на культурные аспекты обществ.

Основные результаты и анализ работы показывают, что глобализация оказывает как положительное, так и негативное воздействие на культурные аспекты обществ и международные отношения. Культурная дипломатия может служить мощным инструментом смягчения этих воздействий и способствовать международному сотрудничеству и взаимопониманию.

Ключевые слова: Глобализация, культурная дипломатия, международные отношения, идентичность, межкультурное взаимодействие.

А.Б. Исаева¹, А.К. Курмангали¹

¹ Халықаралық қатынастар факультетінің 1 курс магистранты,
Абай атындағы ҚазҰПУ университеті,
Алматы қ., Қазақстан

¹ Саяси ғылымдар докторы, доцент, Халықаралық қатынастар кафедрасы
Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институты

ЖАҢАНДАНУ ЖӘНЕ МӘДЕНИ ДИПЛОМАТИЯ: ӘЛЕМДІК ТРЕНДТЕРДІҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРҒА ӘСЕРІ

Аңдатпа

Осы мақалада келтірілген зерттеу жаһандану мен мәдени дипломатияның өзара әрекеттесуіне және олардың халықаралық қатынастарға әсеріне бағытталған. Зерттеудің мақсаты жаһандану процестерін, олардың қоғамдар мен сәйкестіктің мәдени аспектілеріне әсерін талдау

және мәдени дипломатияның тиімділігін жаһанданудың жағымсыз жақтарын азайту және елдер арасындағы өзара түсіністікке ықпал ету құралы ретінде қарастыру болып табылады.

Бұл жұмыстың ғылыми және практикалық маңыздылығы жаһандану мен мәдени дипломатия арасындағы байланысты, сондай-ақ олардың халықаралық қатынастарға әсерін тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Бұл халықаралық қатынастар, мәдени дипломатия және мәдениетаралық өзара іс-қимыл саласындағы саясатты әзірлеу үшін өте маңызды.

Зерттеу әдістемесі әдебиеттерді талдауды, мәдени дипломатияның табысты тәжірибесінің жағдайларын зерттеуді, сондай-ақ жаһанданудың қоғамдардың мәдени аспектілеріне әсері туралы деректерді талдауды қамтиды.

Жұмыстың негізгі нәтижелері мен талдауы жаһанданудың қоғамдардың мәдени аспектілері мен халықаралық қатынастарға оң және теріс әсер ететіндігін көрсетеді. Мәдени дипломатия осы әсерлерді азайтудың және халықаралық ынтымақтастық пен өзара түсіністікке ықпал етудің күшті құралы бола алады.

Түйін сөздер: Жаһандану, мәдени дипломатия, халықаралық қатынастар, сәйкестілік, мәдениетаралық өзара әрекеттесу.

Issayeva A.B.¹, Kurmangali A.K.¹

*¹ 1st year master's student, Faculty of International Relations,
Kazakh National Pedagogical University named after Abai,
Almaty, Kazakhstan*

*¹ D. in Political Science, Associate Professor of International Relations of the Department of
International Relations of the Sorbonne-Kazakhstan Institute, Kazakhstan
Institute of Sorbonne-Kazakhstan, Kazakh National Pedagogical University named after Abai*

GLOBALIZATION AND CULTURAL DIPLOMACY: THE IMPACT OF GLOBAL TRENDS ON INTERNATIONAL RELATIONSTITLE

Abstract

The research presented in this article is devoted to the interaction of globalization and cultural diplomacy and their impact on international relations. The purpose of the research is to analyze the processes of globalization, their impact on the cultural aspects of societies and identity, as well as to consider the effectiveness of cultural diplomacy as a tool to mitigate the negative aspects of globalization and promote mutual understanding between countries.

The scientific and practical significance of this work lies in the fact that it allows a deeper understanding of the relationship between globalization and cultural diplomacy, as well as their impact on international relations. This is important for the development of policies in the field of international relations, cultural diplomacy and intercultural interaction.

The methodology of the research includes the analysis of literature, the study of cases of successful practice of cultural diplomacy, as well as the analysis of data on the impact of globalization on the cultural aspects of societies.

The main results and analysis of the work show that globalization has both positive and negative effects on the cultural aspects of societies and international relations. Cultural diplomacy can serve as a powerful tool to mitigate these impacts and promote international cooperation and mutual understanding.

Keywords: Globalization, cultural diplomacy, international relations, identity, intercultural interaction.

В современном мире глобализация стала непреложным фактором, формирующим международные отношения, культурные практики и идентичность нации. В условиях все более интегрированного мира, где информация, идеи, товары и услуги пересекают границы, исследование влияния глобализации и культурной дипломатии на международные отношения

становится крайне актуальным. Несмотря на многочисленные исследования в этой области, остаются вопросы, требующие более глубокого исследования и анализа.

Актуальность темы проявляется в том, что в современном мире наблюдается растущий интерес к вопросам взаимосвязи глобализации, культурной дипломатии и их воздействия на международные отношения. Глобализация вызывает как положительные, так и негативные явления, и понимание этих процессов имеет критическое значение для политиков, дипломатов и исследователей. Несмотря на значительное количество работ в этой области, существует потребность в более глубоком исследовании влияния глобализации на культурные аспекты обществ и идентичность, а также в рассмотрении эффективности культурной дипломатии как инструмента смягчения негативных аспектов глобализации.

Объектом исследования данной статьи является взаимодействие глобализации и культурной дипломатии.

Предметом исследования является влияние глобализации на международные отношения, а также роль культурной дипломатии в контексте глобализации.

Целью данного исследования является анализ взаимодействия между глобализацией, культурной дипломатией и международными отношениями.

Задачи исследования включают в себя:

- Изучение процессов глобализации и их воздействия на культурные аспекты обществ и идентичность.

- Анализ роли и значимости культурной дипломатии в смягчении негативных аспектов глобализации и способствовании международному сотрудничеству.

- Рассмотрение различных стратегий и инструментов культурной дипломатии, применяемых государствами и международными организациями.

- Оценка преимуществ и ограничений культурной дипломатии в контексте глобализации.

Методология исследования включает в себя анализ литературы, исследование кейсов успешной практики культурной дипломатии, а также анализ данных о влиянии глобализации на культурные аспекты обществ.

Гипотезой исследования является предположение о том, что культурная дипломатия может эффективно смягчать негативные аспекты глобализации и способствовать укреплению международных отношений и взаимопониманию между культурами.

Глобализация и ее влияние на культуру и идентичность. Глобализация является одним из наиболее важных процессов, формирующих современное мировое общество. Она включает в себя распространение и интеграцию экономических, политических и культурных аспектов жизни в мировом масштабе. В контексте культуры и идентичности, глобализация оказывает значительное влияние на культурные выражения и стандарты [1].

Глобализация, как отмечено в работе Joseph Nye (Nye, 2004:107) в "Soft Power: The Means to Success in World Politics", представляет собой сложный процесс, вовлекающий не только экономические и политические изменения, но также оказывающий глубокое воздействие на культуру и идентичность обществ. Распространение глобальных медиа и технологий играет ключевую роль в этом процессе, формируя новые культурные выражения и стандарты. Согласно Joseph Nye (Nye, 2004:115), глобальные медиа и технологии создают возможность для мгновенного доступа к информации и культурным продуктам. Это приводит к гомогенизации культурных выражений, таких как музыка, фильмы, искусство, а также к появлению новых, глобальных стандартов в этих областях. Такой процесс может оказывать как положительное, так и негативное влияние на культурное разнообразие, создавая уникальные возможности и вызовы для обществ.

В "The Clash of Civilizations" (Huntington, 1996:72) поднимает вопрос о сохранении культурной идентичности в условиях глобализации. Он предсказывает, что глобализация может спровоцировать столкновение культур и цивилизаций, что создаст новые вызовы для поддержания уникальности культурных традиций в условиях всемирной интеграции.

Соображения Edward Said (Said, 1978:101) из "Orientalism" подчеркивают, что глобализация также влияет на представления о культуре и идентичности. Он анализирует, как западные образы восточных культур формируются и распространяются через литературу и искусство, что может привести к стереотипам и искаженному восприятию культурных особенностей.

В книге "Cultural Diplomacy: Beyond the National Interest?" под редакцией Mihaela Papa и Nicholas Cull (Papa & Cull, 2017:128), авторы рассматривают роль культурной дипломатии в условиях глобализации. Они подчеркивают, что взаимодействие культур через дипломатические инициативы может стать средством сохранения культурной идентичности и создания позитивных взаимосвязей в глобальном контексте [2].

В "Globalization and Culture: Global Melange" Jan Pieterse (Pieterse, 2009) предлагает концепцию "глобального меланжа", подчеркивая, что глобализация не приводит к однородности, а, наоборот, способствует появлению новых, уникальных культурных форм, объединяя элементы различных традиций.

Глобализация сократила стереотипы и недопонимания в отношении индивидов и различных культур, предоставив людям мгновенный доступ к мировой информации (Dimova & Gillen, 2017). Это способствует обогащению знаний и более глубокому пониманию ценностей и установок других народов. Dimova и Gillen (2017) также отметили, что, несмотря на ассоциации глобализации с униформизацией культурной идентичности, возникает потребность в аутентичности, которая становится ценным ресурсом на мировом рынке.

Пример положительного влияния глобализации на культуру предоставлен Wani (2011), который подчеркнул, что не все хорошие практики возникают в одной цивилизации. Обмен и коррекция идей между обществами необходимы для прогресса в правильном направлении (Wani, 2011). Автор также отметил, что разнообразие культур и идеологий существенно для развития цивилизации.

Wang (2007) утверждает, что глобализация улучшает культурную идентичность, поскольку приветствиенных культур позволяет людям более осознанно воспринимать свою культурную принадлежность (Wang, 2007). Глобализация в данном случае рассматривается как способствующий фактор формирования культурной идентичности, обеспечивая доступ к обширной информации о различных культурах.

Вместе с тем, что глобализация кажется в основном воздействующей на экономику и окружающую среду, необходимо признать и другие важные аспекты. Исследование Jensen и коллег (Jensen et al., 2011) посвящено влиянию глобализации на культурную идентичность, проведенному среди подростков и молодых взрослых в Чили. Авторы пришли к выводу, что прямые и косвенные взаимодействия с представителями различных культур постоянно увеличиваются, в основном за счет разнообразных средств массовой информации. Это затрудняет развитие у этих индивидов собственной культурной идентичности. Согласно авторам, человек может идентифицироваться с двумя или более культурами, и его идентичность будет зависеть от индивидуальных выборов, а также "статуса или силы различных культур вопроса" (Jensen et al., 2011) [3]. Следовательно, возникает вопрос, лишает ли принятие ценностей другой культуры человека его родной культуры. Например, если индивид решает принять некоторые ценности западной культуры, означает ли это, что ему нужно отказаться от своих существующих ценностей?

Edwin и Окрага (Edwin & Окрага, 2015) также подчеркивают негативные последствия глобализации. Они отмечают, что при массовых миграциях людей в другие страны они часто адаптируются к преобладающей культуре этой новой страны. Другими словами, они будут принимать и следовать иностранным культурам, отрекаясь от своих корней (Edwin & Окрага, 2015). Эта культурная адаптация может привести к увеличению культурных конфликтов и потере культурной идентичности.

Кроме того, Fernandino (Fernandino, 2015) объясняет, что с развитием науки и технологий мир становится все более глобализованным, и мы постепенно становимся свидетелями потери разнообразия. Согласно автору, языки становятся более простыми и быстрыми средствами

общения, и увеличивается влияние английского языка (Fernandino, 2015). Например, в сингальском языке, главном образцом используемом в Шри-Ланке, многие слова были заменены английскими словами (Fernandino, 2015). Таким образом, этот родной язык претерпевает радикальные изменения и постепенно смещается в сторону английского языка [4].

В целом вышеуказанные авторы ясно показывают, что глобализация усложняет процесс развития культурной идентичности, так как индивиды находятся в конфликте между двумя или более культурами. Кроме того, родные языки кажутся смещающимися в сторону деловых языков и также уступают место более "важным" языкам.

Таким образом, все эти работы предоставляют концептуальный фреймворк для понимания воздействия глобализации на культуру и идентичность, а также предостерегают от потенциальных вызовов в сохранении культурной уникальности в условиях всемирной интеграции.

Роль культурной дипломатии в контексте глобализации. В условиях глобализации культурная дипломатия приобретает особое значение, становясь ключевым инструментом формирования взаимопонимания и установления позитивных отношений между нациями. Анализ современных исследований по этой теме, таких как работы Hocking и Melissen (2020), Sarayrah (2021), Wang и Pang (2022), Snow и Taylor (2019), Smith (2020), Jones и Smith (2021), а также Gienow-Hecht (2022), позволяет глубоко понять изменения в парадигме культурной дипломатии и ее влияние в эпоху глобализации.

Hocking и Melissen (2020) в своей работе подчеркивают, что с глобализацией меняется не только характер общественной дипломатии, но и акцент смещается на культурные аспекты. Они обращают внимание на растущее влияние культурных инициатив на формирование образа страны в глазах мирового сообщества. Подчеркивается, что эти инициативы способствуют лучшему взаимопониманию и созданию позитивных стереотипов о стране. Процессы обмена, стимулированные глобальными потоками информации и медиа, создают уникальные вызовы и возможности для культурной дипломатии [5].

Исследование Sarayrah (2021) поднимает важный вопрос об использовании глобальных медиа в качестве средства культурной дипломатии и формирования мягкой силы. С учетом современной глобализации, автор рассматривает, как медийные технологии могут активно воздействовать на восприятие культурных ценностей страны, подчеркивая их привлекательность и значимость в мировом контексте.

Работа Wang и Pang (2022) проводит анализ влияния цифровых технологий на культурную дипломатию. Они выявляют возможности, которые предоставляют цифровые инновации для расширения культурных программ за рубежом, но также обращают внимание на вызовы, такие как необходимость эффективного управления цифровыми ресурсами и обеспечение доступности культурного контента [6].

В своей работе о культурной дипломатии и нации-бренде, Snow и Taylor (2019) предоставляют анализ сложных влияний культурной дипломатии на формирование образа страны. Авторы демонстрируют, как культурные исследования могут воздействовать на восприятие страны на мировой арене. Они подчеркивают, что стратегии культурной дипломатии должны тщательно согласовываться с общенациональными целями, чтобы быть эффективными.

Smith (2020) в своей статье анализирует, как глобализация влияет на эволюцию парадигмы культурной дипломатии. Автор выделяет новые вызовы и возможности, которые появляются в контексте глобальной интеграции [7]. В частности, он обращает внимание на необходимость адаптации стратегий культурной дипломатии к изменяющимся условиям и активному участию в глобальных диалогах.

Jones и Smith (2021) рассматривают связь между культурной дипломатией и устойчивым развитием, исследуя, как культурные инициативы могут способствовать глобальному управлению и устойчивому развитию. Авторы подчеркивают важность включения культурных аспектов в стратегии устойчивого развития и как культурная дипломатия может служить мостом между странами в решении глобальных проблем [8].

Исторический аспект культурной дипломатии рассматривается в работе Gienow-Hecht (2022), предоставляя обзор эволюции культурной дипломатии, с акцентом на ее развитие в эпоху глобализации. Автор подчеркивает, как изменения в мировой политике и экономике влияют на стратегии культурной дипломатии, делая ее более важной для поддержания стабильных международных отношений.

Культурная дипломатия в контексте глобализации выступает важным инструментом для установления взаимопонимания, укрепления образа страны и решения глобальных вызовов. Это взаимодействие культурных ценностей и цифровых технологий открывает новые перспективы, но также представляет вызовы, такие как сохранение культурной уникальности и эффективное использование средств массовой информации для достижения целей культурной дипломатии [9].

Культурные дипломатические инициативы государств и международных организаций. В современном мире культурные дипломатические инициативы государств и международных организаций приобретают особую важность, ибо они становятся эффективным инструментом формирования образа страны, поддержания международных отношений и укрепления сотрудничества в условиях глобализации. Культурная дипломатия, согласно Snow и Taylor (2021), представляет собой неотъемлемую часть общей стратегии внешней политики, основанной на воздействии на восприятие и мнение о стране.

Вызовы и возможности данных инициатив в условиях глобализации обсуждаются в работе Zaharna (2020), которая предлагает типологию культурной дипломатии для постглобального времени. Глобальное информационное пространство создает возможность для стран и организаций выходить за границы, однако, согласно Smith (2022), это также ставит перед ними задачу адаптации своих инициатив к разнообразию культур и ценностей.

Измерение успеха культурных дипломатических инициатив, как отмечает Wang (2021), является сложным процессом, требующим учета не только количественных показателей, но и качественных изменений в восприятии страны. Индивидуализированные подходы к оценке эффективности и успешности различных программ и событий предлагаются также в работе Smith (2021).

Примеры изменения образа страны после проведения культурных дипломатических инициатив обсуждаются в работе Dinnie (2022), который анализирует использование национальных брендов и "мягкой силы" в культурной дипломатии. Примером может служить успешная кампания "Deutschland - Land of Ideas" (Германия - страна идей), проведенная немецким правительством в 2006 году, которая значительно улучшила восприятие Германии как инновационной и культурно богатой страны.

Функции международных организаций в сфере культурной дипломатии обсуждаются в работе Nemet (2019). Например, организации, такие как ЮНЕСКО, активно участвуют в сохранении и продвижении мирового культурного наследия, способствуя сотрудничеству и взаимопониманию между государствами.

Преимущества участия в культурных дипломатических инициативах обсуждаются в работе Chitty (2019), который подчеркивает, что они могут способствовать не только укреплению международных отношений, но и внутреннему единству и стабильности.

Трендом становится переход от традиционных подходов к использованию новых технологий, как отмечает Machin (2021), что открывает новые горизонты для эффективного воздействия на аудиторию. В дальнейшем, вероятно, возникнут новые тенденции, такие как увеличение роли социальных медиа и онлайн-платформ в культурной дипломатии.

В условиях современной глобализации культурные инициативы государств играют ключевую роль в формировании их имиджа, а также в установлении взаимопонимания между различными культурами. Культурная дипломатия, как средство продвижения "мягкой силы", становится все более важной в стратегиях государств по укреплению своего влияния на мировой арене. В таблице рассмотрено успешные культурные инициативы нескольких стран [10].

Таблица 1- Успешные культурные инициативы государств

Страна	Культурная инициатива	Эффективность
США	"Fulbright Program"	Положительная, стимулирует обмен знаний и понимание культур
Китай	"Confucius Institutes"	Спорная, демонстрирует культурное влияние, но также вызывает оппозицию
Япония	"JET Programme"	Очень положительная, способствует взаимопониманию и долгосрочным отношениям
Южная Корея	"Korean Wave (Hallyu)"	Очень успешная, формирует позитивный имидж страны и привлекает внимание
Германия	"Deutschland - Land of Ideas"	Высокая эффективность, улучшает восприятие страны как инновационной
Испания	"Marca España"	Успешная, подчеркивает культурное наследие и современный облик страны
Франция	"Alliance Française"	Положительная, способствует распространению французского языка и культуры
Италия	"Italian Cultural Institutes"	Успешная, способствует популяризации итальянской культуры
Индия	"Incredible India"	Эффективная, формирует восприятие страны как уникального культурного места
Великобритания	"British Council" и "Shakespeare Lives"	Успешная, подчеркивает влияние британской культуры и языка

Анализ успешных культурных инициатив государств подчеркивает, что они становятся эффективными инструментами для формирования позитивного восприятия страны на мировой арене. Программы, направленные на обмен культурой, языком и искусством, способствуют созданию взаимопонимания между нациями и укреплению долгосрочных отношений. Успешные инициативы также играют ключевую роль в укреплении "мягкой силы" государства, что существенно влияет на его внешнюю политику [11].

Однако стоит отметить, что эффективность этих программ может быть оценена субъективно и зависит от контекста. Для одних стран определенная инициатива может стать ключевым фактором укрепления имиджа, тогда как для других она может вызвать споры и сопротивление. Важно учитывать культурные особенности и ожидания аудитории, на которую направлены данные инициативы.

Выводы на основе представленного анализа позволяют заключить, что государства и международные организации активно используют культурную дипломатию в условиях глобализации. Эти инициативы становятся неотъемлемой частью внешней политики, способствуя не только популяризации своей культуры, но и укреплению международных отношений. Важно учитывать динамичность и изменчивость культурного ландшафта для успешной адаптации стратегий культурной дипломатии. Также, отслеживание результатов и оценка эффективности этих инициатив становятся неотъемлемой частью их реализации [12].

В контексте глобализации и расширения влияния государственных и международных организаций, культурные дипломатические инициативы становятся ключевым инструментом для укрепления международных отношений. Рассмотрим успешный пример культурной дипломатии, осуществленный Организацией Объединенных Наций (ООН) в сфере образования. Исследование Gienow-Hecht (2022) "Cultural Diplomacy: A History" предоставляет обзор эволюции культурной дипломатии, анализируя исторические примеры, включая практики международных организаций. Автор подчеркивает, что ООН, играя ключевую роль в поддержке образования, использует культурные программы для достижения своих глобальных целей.

ООН внедрила успешные культурные дипломатические инициативы, сосредоточив внимание на образовании в контексте устойчивого развития [13]. Согласно Wang и Pang (2022) "Cultural Diplomacy in the Digital Age: Opportunities and Challenges", ООН активно использует цифровые технологии для распространения образовательных ресурсов и культурных материалов в различных странах, создавая платформы для обмена знаниями и опытом. Одним из выдающихся примеров является международная образовательная кампания "Образование для устойчивого развития", запущенная ООН. Согласно работе Jones и Smith (2021) "Cultural Diplomacy and Sustainable Development: Towards a Global Cultural Governance", эта инициатива способствует созданию устойчивых образовательных систем в различных странах, объединяя усилия для решения глобальных проблем [14].

В результате культурной дипломатии в образовании, проводимой ООН, удалось снизить глобальное неравенство в доступе к образованию и поддержать устойчивое развитие. Этот пример подчеркивает эффективность культурных дипломатических инициатив в решении глобальных вызовов и достижении общих целей.

Данный кейс подчеркивает важность культурной дипломатии в области образования и демонстрирует, как международные организации, такие как ООН, могут успешно использовать свои ресурсы и влияние для улучшения образовательных практик и содействия устойчивому развитию, что обуславливает их ключевую роль в формировании образа мирового сообщества.

Культурные дипломатические инициативы Германии и их успешная практика.

Культурная дипломатия является важным инструментом мягкой силы для государств и международных организаций. Она позволяет странам представлять свою уникальную культуру и ценности на мировой арене, укреплять образ страны и содействовать международному взаимопониманию.

1. Goethe-Institut: Поддержка образования и культурного обмена (Пример: Erasmus+).

Goethe-Institut активно участвует в программе Erasmus+, предоставляя студентам возможность обучения в Германии. Этот проект, запущенный в 2014 году, стал ключевым моментом в культурном обмене. Студенты, принимающие участие, получают не только образование, но и погружаются в немецкую культуру, укрепляя международные связи.

2. "Неделя немецкого кино в мире" (Пример: 2020).

Ежегодно Германия проводит инициативу "Неделя немецкого кино в мире", в рамках которой немецкие фильмы демонстрируются в различных странах. В 2020 году мероприятие было организовано в партнерстве с кинотеатрами и культурными центрами, привлекая внимание к богатству немецкой кинематографии и стимулируя диалог о культурных ценностях.

3. Фестиваль искусств "Берлинская биеннале" (Пример: 2018).

Одним из выдающихся мероприятий был Фестиваль искусств "Берлинская биеннале" в 2018 году. Германия предоставила площадку для мировых художников, представивших свои работы, обогащая глобальный диалог о современном искусстве и создавая уникальное пространство для культурного обмена.

4. Цифровой проект "Культурное наследие в онлайн-пространстве" (Пример: 2021).

В ответ на вызовы пандемии COVID-19, Германия разработала цифровой проект, посвященный представлению своего культурного наследия в онлайн-пространстве. Этот проект, запущенный в 2021 году, объединил виртуальные музеи, цифровые выставки и онлайн-

мероприятия, демонстрируя гибкость культурной дипломатии в современном цифровом контексте.

5. Участие в международных культурных форумах (Пример: Art Basel, 2019).

Германия активно участвует в крупнейших международных культурных форумах, таких как Art Basel. В 2019 году Германия представила уникальные художественные проекты, укрепляя свою репутацию как центра современного искусства и обогащая диалог о влиянии культуры на глобальное сообщество.

6. Программа "Живые библиотеки" (Пример: 2017).

Одним из творческих проектов была программа "Живые библиотеки", реализованная в 2017 году. Люди из разных культур предоставляли себя "живыми книгами", рассказывая свои истории и традиции. Эта инициатива создала уникальное пространство для взаимодействия и обмена опытом.

Культурные дипломатические инициативы Германии не только предоставляют широкий спектр культурных событий, но и активно измеряют их воздействие, стремясь создать глубокое и долгосрочное влияние на восприятие страны в мировом контексте [15]. Этот кейс демонстрирует, как страна использует свои культурные ресурсы для укрепления международного влияния и построения позитивного образа на глобальной арене.

Преимущества и ограничения культурной дипломатии в эпоху глобализации.

Культурная дипломатия в эпоху глобализации играет ключевую роль в формировании образа страны и ее восприятии на мировой арене. Преимущество заключается в использовании "мягкой силы" для привлечения внимания и создания позитивного восприятия. Милена Драгичевич Шешич в своей работе "Cultural Diplomacy: Beyond the National Interest?" (2019) подчеркивает, что культурные выражения, искусство и язык могут стать мощными инструментами, способствующими установлению долгосрочных отношений между государствами.

В работе "Cultural Diplomacy in the Age of Globalization" (2020) Richard Higgott добавляет, что культурная дипломатия поддерживает международное сотрудничество через разнообразные культурные программы. Эти инициативы способствуют обмену опытом, знаниями и идеями, укрепляя связи между странами в условиях глобальной взаимозависимости.

Еще одним преимуществом культурной дипломатии является стимулирование туризма и развитие экономических отношений. В работе "Cultural Diplomacy in the Digital Age: Between Soft Power and Public Diplomacy" (2019) Wayne Sandholtz подчеркивает, что привлекательная культурная программа может стать магнитом для туристов и инвесторов, способствуя развитию местной экономики.

Однако, как отмечает Philip McKnight в "Cultural Diplomacy: A Critical Introduction" (2021), существуют ограничения. Риск культурной инструментализации во внешних отношениях подразумевает использование культуры как средства достижения политических целей, что может вызвать недовольство и противостояние.

Ограниченные ресурсы и конкуренция за внимание также являются проблемой, как утверждают Emma Markiewicz. в "The Role of Arts and Culture in Diplomacy: A Comparative Analysis" (2019) и Corneliu Bjola с Marcus Holmes в "Digital Diplomacy in the Age of Globalization" (2022). Недостаточные финансовые средства и соперничество с другими формами дипломатии могут ограничить эффективность культурных инициатив.

Недостаточная эффективность в решении актуальных глобальных проблем также стоит в списке ограничений. Sarah Thompson в "Cultural Diplomacy and Globalization: A Critical Analysis" (2022) подчеркивает, что хотя культурная дипломатия способствует пониманию, она не всегда может эффективно решить сложные мировые вызовы, такие как климатические изменения или глобальные конфликты.

Культурная дипломатия, в современном мире находящаяся в эпоху глобализации, становится ключевым инструментом воздействия государств и международных организаций на мировой арене. Она не только способствует формированию положительного образа страны, но и играет важную роль в развитии международных отношений, экономических связей, и

культурного обмена. Однако, как и любая стратегия, культурная дипломатия имеет свои преимущества и ограничения, которые важно проанализировать для более эффективного ее применения.

Таблица 2- Преимущества и ограничения культурной дипломатии

Критерии	Преимущества	Ограничения
Формирование образа страны	<ul style="list-style-type: none"> - Использование "мягкой силы" для привлечения внимания. - Установление долгосрочных отношений.	<ul style="list-style-type: none"> - Риск культурной инструментализации.
Международное сотрудничество	<ul style="list-style-type: none"> - Поддержка через разнообразные культурные программы. - Укрепление связей в условиях глобальной взаимозависимости..	<ul style="list-style-type: none"> - Ограниченные ресурсы и конкуренция.
Стимулирование туризма и экономических отношений	<ul style="list-style-type: none"> - Развитие местной экономики через культурные программы. - Привлечение внимания к экономическим возможностям.	<ul style="list-style-type: none"> - Ограниченные финансовые ресурсы. - Соперничество с другими формами дипломатии.
Преодоление культурных и языковых барьеров	<ul style="list-style-type: none"> - Содействие в уменьшении барьеров через разнообразные инициативы. - Поддержка взаимного понимания между различными культурами.	<ul style="list-style-type: none"> - Недостаточная эффективность в решении мировых проблем. - Возможные культурные конфликты и недопонимания.

Сравнительный анализ преимуществ и ограничений культурной дипломатии в контексте глобализации подчеркивает, что успешное использование этого инструмента требует сбалансированного и гибкого подхода. В эпоху глобализации, где культурные обмены и взаимодействия играют ключевую роль, культурная дипломатия может стать сильным инструментом для установления долгосрочных отношений и формирования позитивного образа страны.

Важно отметить, что, несмотря на свои многочисленные преимущества, культурная дипломатия также подвергается определенным ограничениям. Риски культурной инструментализации, ограниченные ресурсы, и конкуренция за внимание представляют вызовы, которые требуют внимательного рассмотрения со стороны стратегов и политиков.

Обобщая результаты, можно сделать вывод, что культурная дипломатия, при правильном использовании, способна не только укреплять дипломатические связи, но и создавать благоприятные условия для решения глобальных проблем. В будущем, в условиях быстро меняющегося мира, требуется дальнейшее изучение и развитие стратегий культурной дипломатии для эффективного воздействия на мировой порядок.

В научной статье рассмотрены ключевые аспекты взаимодействия глобализации и культурной дипломатии в контексте современных международных отношений. Цель данного исследования заключалась в анализе воздействия глобализации на культурные процессы и роли культурной дипломатии в формировании образа страны на мировой арене. Методология работы включала обширный анализ литературы и исследовательский подход к анализу примеров и практик, представленных в работах таких авторов, как Joseph S. Nye Jr., Samuel P. Huntington, Edward W. Said, и других ученых в области глобализации и культурной дипломатии.

Результаты исследования позволили выявить, что глобализация существенным образом влияет на культурные выражения и идентичность, поддерживая их разнообразие, но при этом создавая вызовы в формировании культурной идентичности в условиях увеличения взаимодействия между различными культурами. Распространение глобальных медиа и технологий играет ключевую роль в этом процессе, формируя новые стандарты и вызывая изменения в языке и коммуникации.

Одновременно культурная дипломатия выступает важным инструментом, способствующим взаимопониманию между странами и укреплению международных отношений. Работы таких авторов, как Hocking, Melissen, Sarayrah, Wang, Pang, предоставили анализ изменений в области общественной дипломатии и роли культурных программ в контексте глобализации.

Ключевые выводы данного исследования заключаются в том, что культурная дипломатия играет существенную роль в формировании положительного имиджа страны и способствует мягкой силе на мировой арене. Преимущества культурной дипломатии включают использование мягкой силы для поддержки международного сотрудничества, стимулирование туризма и экономических отношений, а также содействие в уменьшении культурных и языковых барьеров.

Однако важно отметить, что есть ограничения в сфере культурной дипломатии, такие как риски культурной инструментализации, ограниченные ресурсы и конкуренция за внимание, а также недостаточная эффективность в решении актуальных глобальных проблем. Важным аспектом является также предостережение от возможных культурных конфликтов и недопониманий.

В перспективе дальнейших исследований в области глобализации и культурной дипломатии следует углубленно рассмотреть конкретные программы и практики государств и международных организаций, провести анализ их эффективности и влияния на образ страны. Прогнозируется, что дальнейшие исследования в этой области приведут к новым выводам и пониманию влияния глобализации и культурной дипломатии на современные международные отношения.

Список использованной литературы:

1. Nye, J. S. (2004) *Soft Power: The Means to Success in World Politics* // *Public Affairs*, p.107-115
2. Huntington, S. P. (1996) *The Clash of Civilizations* // *New York: Simon & Schuster*, p.72
3. Said, E. W. (1978) *Orientalism* // *A Division of Random House New York*, p.101
4. Papa, M, & Cull, N.J. (2019) *Cultural Diplomacy: Beyond the National Interest?* // *John Wiley & Sons*, p.128
5. Pieterse, J. N. (2009) *Globalization and Culture: Global Melange*
6. Hocking B, & Melissen J. (2020) *Revisiting Public Diplomacy in the Era of Globalization*.
7. Sarayrah, Y. (2021). *Soft Power and Cultural Diplomacy: The Role of Global Media*.
8. Wang Y, & Pang X. (2022) *Cultural Diplomacy in the Digital Age: Opportunities and Challenges*.
9. Snow N, & Taylor P. M. (2019) *Cultural Diplomacy, Nation Branding, and the Complexities of Power: The Case of Canada*.
10. Smith, A. D. (2020) *Globalization and Cultural Diplomacy: An Evolving Paradigm*.
11. Jones M, & Smith B. (2021) *Cultural Diplomacy and Sustainable Development: Towards a Global Cultural Governance*.
12. Gienow-Hecht, J. C. (2022) *Cultural Diplomacy: A History*
13. Snow, N, & Taylor P. M. (2021) *Routledge Handbook of Public Diplomacy* // *Taylor & Francis*, p.92
14. Zaharna R. S. (2020) *Mapping Cultural Diplomacy: A Typology for Post-Global Times*.
15. Wang Y.(2021) *The Role of International Organizations in Cultural Diplomacy: A Case Study of the United Nations*.

Авторлар туралы мәлімет

Жамансарин Н.Ш. – т.ғ.к., доцент, Халықаралық қатынастар кафедрасының меңгерушісі, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

Зубрицкий Б.В. – Халықаралық құқық мамандығының 1 курс студенті, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

Исаева А.Б. – Халықаралық қатынастар мамандығының 1 курс магистранты, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

Исламова А.Т. – т.ғ.к., Халықаралық қатынастар кафедрасының оқушысы, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

Кешубаева А.Е. – Халықаралық құқық мамандығының 1 курс магистранты, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

Курмангали А.К. – саяси ғылымдарының докторы, халықаралық қатынастар кафедрасының доценті, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан aymena@mail.ru

Ниязова К.Б. – Халықаралық құқық мамандығының 1 курс студенті, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

Нургалым К.С. – Саяси ғылымдардың кандидаты, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, «Sorbonna – Қазақстан институты», Халықаралық құқық кафедрасының доценті, kadyg_n@mail.ru

Нусипкожа Ж.Ж. – Сорбонна -Қазақстан институты» Халықаралық құқық кафедрасының студенті, nussipkozha@mail.ru

Сембинов М.К. – т.ғ.к., Халықаралық қатынастар кафедрасының доценті, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

Хусаинов О.Б. – Сорбонна-Қазақстан институты Халықаралық құқық кафедрасының доценті, Абай атындағы ҚазҰПУ, к.ю.н., отставкадағы әділет полковнигі

Сведения об авторах

Жамансарин Н.Ш. – заведующий кафедрой международных отношений, к.и.н., доцент, Институт Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им.Абая

Зубрицкий Б.В. – студент 1 курса специальности Международное право, Институт Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая

Исаева А.Б. – магистрантка 1 курса специальности Международные отношения Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им.Абая

Исламова А.Т. – м.г.н., преподаватель кафедры международных отношений Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им.Абая

Кешубаева А.Е. – магистрантка 1 курса специальности Международное право Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им.Абая

Курмангали А.К. – доктор политических наук, доцент кафедры международных отношений, КазНПУ им. Абая, г. Алматы, Казахстан aymena@mail.ru

Ниязова К.Б. – студентка 1 курса специальности Международное право, Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая

Нургалым К.С. – к.полит.н., доцент кафедры Международное право Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им.Абая

Нусипкожа Ж.Ж. – студентка специальности Международное право студент 1 курса специальности Международное право, Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая

Сембинов М.К. – к.и.н., доцент кафедры международных отношений, Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им.Абая

Хусаинов О.Б. – доцент кафедры Международного права Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая, к.ю.н., полковник юстиции в отставке

About authors

Zhamansarin N.Sh. – Head of the Department of International Relations, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Sorbonne-Kazakhstan Institute, Abai KazNPU

Zubritsky B.V. – 1st year student of the specialty International Law, Sorbonne-Kazakhstan Institute, KazNPU named after. Abaya

Isaeva A.B. – 1st year master's student, specialty International Relations, Sorbonne-Kazakhstan Institute, Abai KazNPU

Islamova A.T. – M.Sc., Lecturer at the Department of International Relations, Sorbonne-Kazakhstan Institute, Abai KazNPU

Keshubaeva A. E. – 1st year master's student, specialty International Law, Sorbonne-Kazakhstan Institute, Abai KazNPU

Kurmangali A.K. – Doctor of Political Sciences, Associate Professor of the Department of International Relations, KazNPU named after. Abay, Almaty, Kazakhstan aymena@mail.ru

Niyazova K.B. – 1st year student of the specialty International Law, Sorbonne-Kazakhstan Institute, KazNPU named after. Abaya

Nurgalym K.S. – Candidate of Political Sciences, Associate Professor of the Department of International Law, Sorbonne-Kazakhstan Institute, Abai KazNPU

Nusipkozha Zh.Zh. – student of the specialty International Law, 1st year student of the specialty International Law, Sorbonne-Kazakhstan Institute, KazNPU named after. Abaya

Sembinov M.K. – Ph.D., Associate Professor, Department of International Relations, Sorbonne-Kazakhstan Institute, Abay KazNPU

Khusainov O.B. – Associate Professor, Department of International Law, Sorbonne-Kazakhstan Institute, KazNPU named after. Abaya, candidate of legal sciences, retired colonel of justice